

oud-HOORN

KWARTAALBLAD
van de VERENIGING „oud HOORN”

3e JAARGANG
NUMMER EEN
APRIL 1981

KORENMARKT 8

Korenmarkt 8 wordt door de Rijksdienst voor Monumentenzorg gedateerd op + 1560. Het pand is zonder veel verbouwingen of wijzigingen tot eind 1960 in gebruik geweest en werd daarna aangekocht door de Vereniging Hendrick de Keyser te Amsterdam. Van voor 1970 zijn geen bouwvergunningen of aanvragen hiertoe bekend bij de officiële instanties. En nu is de restauratie van Korenmarkt 8 bijna voltooid en volgt binnenkort de officiële oplevering.

In de paar zinnestukjes hierboven ligt een periode van nog geen 10 jaar besloten. Maar wat voor een decennium in het lange leven van dit pand.

In een gesprek dat we hadden met de restauratie-architect, ir. Y.J. Hangelbroek, bleek al dat dit kleine tiental jaren niet ongebruikt voorbij is gegaan. De enorme hoeveelheid onderzoek, die voorafgaat aan de eerste op tekening gestelde voorstellen voor restauratie aan de principalen, is zo veelomvattend, dat het je in zo'n gesprek vaak gaat duizelen van de details.

Vanaf 1971 zijn regelmatig opmetingen verricht in het gebouw, en later in alle stadia van sloop en opbouw. De tekeningen met allerlei vaak niet zo saillante details werden zeer intensief geanalyseerd om te komen tot een goed inzicht in de oude constructies en de in de loop der eeuwen aangebrachte interne en externe veranderingen. Zaken als moeten en inkepingen in de houtconstructies, verfresten, zwaluwstaarten e.d. gaven indicaties over het bestaan van oude funderingen, muren en wanden.

In de top van de voorgevel heeft eens een elipsvormig raampje gezeten, die nu verdwenen is. De bovenverdiepingen waren duidelijk in gebruik als opslagplaats.

In de zuidelijke zijgevel werden nisvormige uitsparingen gevonden vergelijkbaar met spreuwenpotten, sommige nog met oude vogelnesten erin. Het zijn gaten in de muur, die aan de buitenkant worden afgedekt met een vastgemetselde geglazuurde plavuis, waarin een rond gat was uitgespaard. De ruimte in de muur is zo groot, dat een vogel er zijn nest kan bouwen. Aan de binnenkant is het nest te bereiken door een losse steen weg te halen. De bewoners hadden op deze manier verse eieren bij het ontbijt (of ze nu lekker waren of niet!)

Korenmarkt nr. 9, het kleinere huis rechts van nr. 8, is pas veel later tegen het pand nr. 8 aangebouwd. De spreuwenpotten kwamen uit op de zolder van dit kleinere pand. De buitenmuur is daar tevens binnenmuur. Enkele zijramen aan die zijde zijn in de oude muur teruggevonden, dichtgemetseld in verband met de nieuwe tegenbouw.

De immers grote begane grond-verdieping valt op door de speciale constructie van het houtskelet. Deze stamt vermoedelijk uit een overgangperiode van de vroegrenaissance. Het zijn vooral de houten basementen in de zijmuren, die hier opvallen.

Bijna altijd werden deze van steen vervaardigd, hier echter van eikenhout met mooie houtsnijwerk-versieringen. Ook de sleutelstukken zijn versierd. Bij onderzoek bleek dat de hoogte van de begane grond-verdieping abnormaal hoog is. Gedacht wordt aan een oudere situatie, waarbij de begane grondvloer lager lag, waarna later de muren zijn opgetrokken.

Opvallend is bijv. de hoogte van de kaarsen-nissen in de twee grote schouwen, die vanuit de oorspronkelijke vloer onbereikbaar zijn.

De voorste schouw is weer volledig opgebouwd. Aan de hand van de roetgang was de oude rookkanaal-constructie gemakkelijk terug te vinden. Nota bene: de schoorsteen heeft een lengte van 15½ meter boven het maaiveld. Vanaf de schouw is de hoogte van het kanaal toch nog 10 meter!

Aan de hand van moeten en inkepingen in de houten constructies is het vermoeden ontstaan, dat oorspronkelijk op halve hoogte van de begane grond aan de zijde van Korenmarkt 9 een galerij moet zijn gebouwd die over de gehele lengte van deze ruimte liep en uitkwam in een soort comptoir (kantoortje) aan de voorzijde van het huis.

In de oude kelder is een prachtige serie oude dierentegels teruggevonden los tussen het puin, die in de benedenverdieping weer een plaatsje zullen vinden.

Een ander typisch facet van dit gebouw aan de buitenzijde is de aanwezigheid van ingemetselde tekens, bestaande uit donker en geel gekleurde bakstenen. Ook in de zijgevel zijn enkele van deze tekens aanwezig.

Ze zijn duidelijk meegemetseld in het kruisverband, waarmee de gevel is opgetrokken. Ook in de (nieuwe) gerestaureerde gevel zullen deze tekens terug te vinden zijn, namelijk een kruisvorm (Jacobskruis) boven de eerste deklijst (waterlijst) en een op zijn punt staande rechthoek, in

vieren gedeeld, boven de tweede dekljst. De betekenis van deze tekens is (nog) niet bekend, doch er wordt op het ogenblik een studie over gemaakt bij Monumentenzorg.

Opvallend aan de gerestaureerde voorgevel is de aanwezigheid van pinakels in de punt van het dak, vanaf de tweede dekljst, in totaal 3 pinakels aan beide zijden en een top-pinakel. Uit analyse van de opmetings-tekeningen kon niets gevonden worden dat op een trapgevel leek.

Wel leek de oorspronkelijke aanwezigheid van deze pinakels aantoonbaar als afsluiting van de (niet doorlopende) dekljsten of waterlijsten.

Al met al zien we straks in al zijn glorie aan de Korenmarkt 8 het resultaat van veel architectonisch onderzoek, gecombineerd met de nieuwste inzichten van monumentenrestauratie. Een pracht-aanwinst voor Hoorn, vooral in deze hoek van de stad.

J.L.N. Dijkstra

Een glorieuse aanwinst voor Hoorn

„OUD - HOORN”

Kwartaalblad van de Vereniging "Oud-Hoorn"
Gratis voor leden. Losse nummers via de
Hoornse boekhandelaren verkrijgbaar ad
f 1,50.

Bestuur: J.M. Baltus, voorzitter
L.P.M. Hoogeveen, secretaris
mw. M. Roest-Prestupa, penning-
meesteresse

Leden: mw. J. Schouwink-van der Windt
A. de Graaf (archivaris)
Y.J. Hangelbroek
H.W. Saaltink
A. Boezaard

Redactiecommissie:

J. Buiten
J.L.N. Dijkstra
L.P.M. Hoogeveen
C. Kupperts
J.M. Onstenk
H.W. Saaltink
W. Vingerhoed

Redactie-adres: J.L.N. Dijkstra
Rotiusstraat 46
1624 GC HOORN

Opgave nieuwe leden: C. Kupperts
Botter 39
1625 DC HOORN
tel. 33923

Een afbeelding van Korenmarkt 8,
genomen op 26 maart 1981, toen
de schilders de laatste hand leg-
den aan de afwerking van de voorgevel.

Secretariaat: Postbus 346
1620 AH HOORN

Contributie: f 20,-- per jaar, inclusief
toezending van het kwartaalblad.
Giro: 21 44 888 t.n.v. mw. M. Roest-Prestupa,
Hoeker 2
1625 CA HOORN

Archiefdienst Westfriese Gemeenten:
Het streekarchief is gevestigd in het stad-
huis van Hoorn, Nieuwe Steen 1, tel. 31234.
Postadres: Archiefdienst Westfriese Gemeenten,
Postbus 603
1620 AR HOORN

De studiezaal is geopend van maandag t/m
vrijdag van 9.00 - 17.00 uur en
iedere tweede en vierde woensdag van de
maand van 19.00 - 22.00 uur (behalve juli
en augustus).
Tussen 12.30 en 13.30 uur en nã 16.45 uur
kunnen geen stukken worden aangevraagd.

Tarieven (gewijzigd per 1-1-1981):
door het archief verricht onderzoek f 8,50
per half uur; fotokopieën van rijksarchi-
valia f 0,40 en overige f 0,60.
Eigen onderzoek op de studiezaal en het
lenen van boeken uit de bibliotheek (niet
alles wordt uitgeleend) is "gratis".

Westfries Museum:
Rode Steen 1, Hoorn (tel. 15597).
Geopend: 1 april - 1 oktober, werkdagen van
10.00 - 17.00 uur, zon- en feestdagen van
12.00 - 17.00 uur;
van 1 oktober - 1 april, werkdagen van
10.00 - 12.00 en 14.00 - 17.00 uur.
Alleen op zondagen in oktober en maart
van 14.00 - 17.00 uur.

HOORN 1850-1970 (deel 1)

In het jaar 1901 trad Hoorn buiten haar eeuwenoude grenzen, zoals die bepaald werden door de vesting-grachten. In 1901 werd aan het Keern het Rijkslandbouwproefstation geopend, spoedig gevolgd door de proefzuivelboerderij. Zes jaar later, in 1907, werd het ziekenhuis "De Villa" geopend aan de Draafsingel.

Tot 1901 was het voor de stad Hoorn niet nodig geweest haar bevolking of instellingen te huisvesten buiten de stadsgrachten. Rond 1850 telde Hoorn ongeveer 9.500 inwoners. Omstreeks 1816 waren het er een kleine 7.500 en pas in 1878 werd het aantal van 10.000 inwoners overschreden. En dan te bedenken, dat er binnen de vestinggrachten eens meer dan 14.000 mensen geleefd en gewerkt moeten hebben. Voor het aantal personen dat in de 19e eeuw de stad bevolkte was er dus binnen de oude grenzen ruimte genoeg.

Het gebied buiten de vestinggrachten bestond uit een aantal rustieke, lommerrijke paden, wegen en lanen, vaak voorzien van slootjes. Eeuwenoud waren al de Veenenlaan, het Kruidmolenspad, de Drieboomslaan, de Tweeboomslaan, de Koepoortsweg, de Nieuwe Weg, de Zwarte Weg, de Geldeloze Weg en het Keern. Hieraan hadden zich al mensen gevestigd, die daar een hoofdzakelijk agrarisch bestaan leidden.

Van 1816 tot 1850 steeg het aantal mensen dat in Hoorn woonde van ongeveer 7.500 naar 9.500. Dit was een ongelooflijke arme tijd. Het land moest de klap te boven komen, die was uitgedeeld door de Franse overheersing. Met Hoorn's belangrijke positie als zeestad was het afgelopen. Hoorn werd teruggeworpen op haar functie als markt- en handelscentrum van West-Friesland.

Vooraf de veemarkt was van groot belang. Zo bedroeg de aanvoer op de Veemarkt in 1810 nog 16.000 dieren. Ze werden neergezet op 't Breed, 't Achterom en op 't Noord. Soms stond 't Noord vol van de Noorderpoort tot aan de Kerksteeg toe. Om het vee aan en af te voeren maakte men veelal gebruik van schepen. 1600 schepen in de haven op zulke topdagen was geen uitzondering.

De markten konden de totale bevolking van Hoorn geen werk verschaffen. Zeer veel mensen leefden van de armenzorg. De Rijksoverheid deed wel pogingen om Hoorn te helpen, maar zij strandden bijna allemaal. Dit was vaak mede te wijten aan de ongunstige ligging van Hoorn voor die speciale taken. De plaatselijke overheid deed ook wel pogingen om de stad en haar inwoners

een wat florissanter bestaan te verschaffen. Vaak geholpen door financiële bijdragen van de welgestelde inwoners werden werkverschaffingsprojecten opgezet.

Zo werden huizen afgebroken en opgeruimd, de havens en grachten werden schoongemaakt en uitgediept. Ook werden er ter verfraaiing van de stad plantsoenen aangelegd, vaak op plaatsen, die waren vrijgekomen door de afbraak van huizen. Zo werd bijv. in 1844 het plantsoen aangelegd vanaf de Westervoort tot aan het Bastion (nu de Veliusbrug).

Na het jaar 1850 komt er wat verbetering in Hoorn's slechte positie. Het opkomen van de omgeving van Hoorn (de Streek) eerst als veeteeltgebied en daarna als land- en tuinbouwgebied is daar debet aan. Vooral de zaadmarkt, de veemarkt en de handel in zuivel- en tuinbouwprodukten waren van belang.

In het jaar 1857 verkreeg de stad een gasfabriek. Was dit vooral voor Hoorn zelf van belang, het feit dat Hoorn in 1859 een telegraaflijn kreeg, was ook voor anderen interessant. Er moest zelfs meteen een volledige dagdienst worden ingevoerd op het telegraafkantoor, want de handel maakte er meteen flink gebruik van.

De belangrijkste verbindingen met de rest van Nederland (bijv. Amsterdam) gingen per boot. Zo waren er regelmatige verbindingen met (eerst) Amsterdam en (later ook) Rotterdam. Op 19 mei 1884 werd Hoorn verrijkt met een snelle verbinding met Amsterdam over land. Op die dag werd namelijk de - lang verwachte - spoorlijn geopend. Reeds in 1876 werd de gemeente op de hoogte gebracht van de aanleg daarvan. Hoorn diende zich gereed te maken om de spoorweg te kunnen verwelkomen. Een deel van de stadsgracht moest worden gedempt om te kunnen dienen als vestigingsplaats voor het station.

Bovendien dienden er wegen te komen die naar het station leidden en een plaats, waar men goederen en vee kwijt kon. Reeds in 1875 had de Raad het besluit genomen om de Turfhaven te dempen tot aan de Doelen. Men zou dan verlost zijn van de uitwaseming van die gracht. Bovendien zou de markt-accommodatie aanzienlijk worden uitgebreid (Veemarkt).

Vanaf 1877 tot 1884 steeg het inwonertal van Hoorn van 9.921 naar 10.946. Een spectaculaire stijging van het aantal inwoners in acht jaar van ongeveer 1.000 inwoners. De aanleg van de spoorweg was hiervan de ene oorzaak. De werkers moesten ergens worden ondergebracht.

Een andere oorzaak was minder prettig. Uit een onderzoek kwam aan het licht dat zich in de jaren 1877-1884 vele armoedige gezinnen uit de omgeving in Hoorn hadden gevestigd. De reden hiervan was het op een te goede manier uitvoeren van de Armenwet. Wie zou daar niet op af komen in die omstandigheden? Voor de stad was het een extra belasting, die noopte tot een juiste uitvoering van de Armenwet. Om de armen aan extra inkomsten te kunnen helpen werd in 1885 nog een plantsoen aangelegd (het plantsoen langs de Oostervest).

Kwam in 1884 het spoorwegtraject Amsterdam-Zaandam-Hoorn tot stand, in 1885 volgde het traject Hoorn-Enkhuizen. Dit werd in 1886 gevolgd door de lokaalspoorweg Hoorn-Medemblik. In 1886 kwam ook de paardetram op het traject Hoorn-Enkhuizen tot stand.

Door al deze ontwikkelingen lag Hoorn echt in 't midden van West-Friesland. Alle handelstransporten over land uit West-Friesland en haar belangrijkste steden Medemblik en Enkhuizen liepen via Hoorn.

Hoorn groeide. In 1888 telde Hoorn 11.312 inwoners. In dat jaar vestigde zich de Kamer van Koophandel en Fabrieken hier. Een vestiging, die door het Rijkslandbouwproefstation (in 1890) en het Rijkszuivelconsulentschap (1895) werden gevolgd. Tevens werden er in die tijd twee markten toegevoegd aan de al bestaande. Vanaf 1891 zou de botermarkt overdekt worden gehouden op het Kerkplein, naast de Grote Kerk, en in 1895 kreeg de Vereniging "West-Friesland" toestemming om afslag te houden van aardappelen, groente en fruit aan het Nieuwland (de trapjes aldaar herinneren daar nog aan).

Na het topjaar 1888 zakte het aantal inwoners van Hoorn van 1.900 tot 10.800. De aanleg van de telefoon in 1896 en de spoorwegverbinding met Alkmaar in 1898 maakten Hoorn gereed haar nieuwe functie: handelscentrum, markt- en koopstad voor West-Friesland!

Voor het dringend ruimte nodig hebbende Rijkslandbouwproefstation bleek geen ruimte meer te zijn binnen de oude stadsgrenzen. Daarvoor moest plaats worden gezocht buiten de vesting-grachten. Daarmee stapte Hoorn bij het begin van de 20e eeuw over haar oude grenzen heen. Vele grenzen zouden nog volgen.

W. Vingerhoed

CURSUS BOUWKUNST

De cursus bouwkunst werd dit seizoen, na vijf lesavonden, afgesloten met twee rondwandelingen door de binnenstad. De eerste route voerde ons langs allerlei architectonische bezienswaardigheden, waarna in twee groepen een bezoek werd gebracht aan het domein van de heer John de Visser aan de Binnenluiendijk. Voor de bezoekers was dit bezoek aan het 17e en 18e-eeuwse interieur een openbaring, mede door de hartelijke en boeiende toelichting van de eigenaar.

Een flink deel van de dag werd verder besteed aan een bezoek aan de Oosterkerk, ditmaal onder leiding van de heer John Lamers van de "Stichting Oosterkerk". Deze hield ons tot 3 uur in de middag bezig, ons meevoerend in, naast en op de kerk, over steigers en lange trapjes, soms onzichtbaar maar met zijn stentorstem toch steeds informerend en geruststellend.

De tweede tocht voerde ons door een ander stadsdeel. De kalligraaf, Joop Willems, toonde ons het interieur van de Mariatoren, voor de meesten de eerste keer dat ze hier binnen kwamen. Tevens kon de tentoonstelling op het gebied van het oude ambacht van de heer Willems worden bezichtigd. Wandelend langs de Noorderkerk werden we binnengenoed door de heer Bakker van het Kerkbestuur, waar we in de Middeleeuwse omgeving nog koffie dronken onder andere met dominee Kwantes. De heer Tim Zaal van het Noorderkerk-comité leidde ons toen om de kerk en wees ons op allerlei bouwkunstige bijzonderheden.

Tenslotte nam de cursusleider afscheid van zijn groep in de restauratie van het Stationsgebouw, hij dankte de heer Albert de Graaf voor zijn grote inzet en mocht de namen noteren van zeven cursisten, die zich opgaven als gids voor de rondwandelingen die "Oud-Hoorn" ook deze zomer weer organiseert.

De nieuwe cursus zal in september a.s. starten. Daarover kunt u t.z.t. lezen in dit blad en in de plaatselijke pers.

J.M. Baltus

VAN OUDE HUIZEN EN NOG WAT

Het historisch verhaal van een oud huis. Een onderwerp dat zich in toenemende mate in de belangstelling van amateur-historici mag verheugen. Richtte de interesse van hen die zich uit liefhebberij met de historie bezighouden tot voor kort voornamelijk op de afkomst van eigen familie, in de laatste tijd is daar de belangstelling voor het meestal eigen oude (woon)huis bijgekomen. Natuurlijk kan of wil niet ieder in een echt oud huis wonen. Maar het getal van degenen, die een woning in de vaak gelijkvormige nieuwbouwwijken wil ruilen voor een huis in de oude binnenstad met een eigen karakter, groeit. Uiteraard is het percentage van dit soort lieden in de Vereniging "Oud-Hoorn" nogal hoog. Het leek daarom zinvol in dit blad een artikel te wijden aan de methode voor het onderzoek naar de geschiedenis van het oude Hoornse woonhuis. De lezer zij echter gewaarschuwd. Het onderstaande is geen handleiding, die regelrecht tot het succes leidt. Het is meer een opsomming van de problemen die de onderzoeker te wachten staan en daarnaast wat suggesties voor het omzeilen van deze obstakels. Ieder geval kent zijn eigen problemen, heeft ook eigen mogelijkheden tot een oplossing te komen. Veel hangt af van de vindingrijkheid en het doorzettingsvermogen van de man, die met het probleem bezig is. De kennis van enkele basisgegevens is wel vereist. En ook die basisgegevens zullen we hierna proberen te geven. We zullen in de navolgende artikelen de methode aangeven, waarmee men drie vragen kan beantwoorden: hoe heeft het onderzochte huis in het verleden eruit gezien, wie waren de eigenaars en wie waren de bewoners of gebruikers?

Onderzoek naar het gebouw

We gaan ons dus eerst afvragen, hoe het huis er in de loop van zijn bestaan heeft uitgezien. Nu zou het prettig zijn als we van ieder onderzocht gebouw een volledige reeks bouwtekeningen en afbeeldingen zouden bezitten. Bouwtekeningen van Hoornse woonhuizen van voor 1850 zijn er echter praktisch niet te vinden. Gewone prenten of tekeningen van gebouwen, die geen bijzondere functie hadden, zijn ook schaars. Stads- of dorpsgezichten van voor de toepassing van de fotografie hebben als onderwerp bijna altijd een of ander belangrijk openbaar gebouw of een schilderachtig hoekje dat weinig overeenkomst vertoont met de bestaande werkelijkheid.

Toch is er wel een manier achter het vermoedelijk uiterlijk van een huis te komen. In de eerste plaats bezitten we oude stadsplattegronden, die in zogenaamd vogelvlucht perspectief getekend zijn, en waarop in sterk vereenvoudigde vorm een afbeelding van het huis te vinden is. We moeten er wel op bedacht zijn, dat die oude kaarttekenaars niet altijd elk huis in zijn juiste verhouding schetsten. Vaak werden alle huizen in een rij precies gelijk getekend terwille van een evenwichtig kaartbeeld. Het uiterlijk van een huis is evenzeer aan mode onderhevig als kleding. Ieder weet, dat een trapgevel uit een andere tijd stamt dan een hals- of een klokgevel en dat deze laatste soort weer voorafgaat aan gevels met een rechte kroonlijst. Maar gevels zijn niet altijd bepalend voor de ouderdom van het huis. Zo kunt u achter een saaie laat 19e-eeuwse gevel bij verschillende Hoornse huizen een bijzonder mooi vroeg 17e-eeuws of misschien nog ouder houtskelet terugvinden. De eigenaar van rond 1820 heeft dan gewoon niet het geld gehad zijn huis volgens de eisen des tijds te verbouwen. Om de ouderdom van het huis te schatten zullen we het dus in al zijn onderdelen grondig moeten bestuderen. Allerlei tijdens latere verbouwingen weg-gewerkte bijzonderheden zullen we weer aan het licht moeten brengen. Eigenlijk is dat een werk van architecten en andere bouwkundigen. Voor wie er zelf eens aan wil beginnen zou ik het boek van Zantkuijl ter lezing willen aanbevelen, dat hij schreef over het Amsterdamse stadshuis^{*}). U moet er wel lid voor worden bij de Vereniging van Vrienden van de Amsterdamse binnenstad maar krijgt daarmee een schat van informatie in huis. Tot nu toe zijn van dit werk 31 afleveringen verschenen. De uitgave bevat ook een opgave van nog dieper gravende meer specialistische literatuur. Voor dit speurwerk geldt hetzelfde als voor ieder ander historisch onderzoek, namelijk dat de bronnen overvloediger worden naarmate we dichterbij in de tijd komen. In de loop van de 19e eeuw werd het een gewoonte en later zelfs voorschrift om van iedere verbouwing of restauratie van enige omvang een tekening te maken. En veel van

^{*}) Zantkuijl (H.J.), Bouwen in Amsterdam. Het woonhuis in de stad. Een boek in afleveringen uitgegeven door de Vereniging van Vrienden van de Amsterdamse binnenstad. Amsterdam 1975-... (nog niet afgesloten).

deze bouwtekeningen zijn in het gemeente-archief bij de verleende bouwvergunningen bewaard. Maar ook als u geen tekeningen vindt, is er uit de door de gemeente in het verleden verleende bouwplankwet - en drankwet-vergunningen een schat aan informatie te halen. Helaas zijn deze vergunningen, die een duidelijke omschrijving geven van de verbouwde panden, niet volgens adres van de betrokken gebouwen opgeborgen, maar op jaar van behandeling door de gemeentelijke instantie.

U zult daarom heel wat zoekwerk moeten verrichten om er dan misschien tenslotte niet meer te vinden dan dat de door u bestudeerde woning in 1935 op het gemeenteriool is aangesloten.

Het Hoornse gemeente-archief bezit een uitgebreide verzameling foto's en prentbriefkaarten van gebouwen uit de binnenstad. Daarnaast bestaan er nog een aantal particuliere collecties van prentbriefkaarten, die echter niet voor iedereen toegankelijk zijn. Wanneer u met een serieus onderzoek bezig bent kunt u via de redactie van dit blad of via de Archiefdienst trachten tot een van deze verzamelingen toegang te verkrijgen. Samenvattend kunnen we stellen, dat er voor de tijd van voor 1850 weinig afbeeldingen van gewone Hoornse woonhuizen bestaan. We zullen ons meestal slechts bij benadering een voorstelling van het uiterlijk van het huis kunnen vormen. De belangrijkste aanwijzingen hiervoor zullen door het huis zelf geleverd moeten worden.

De eigenaars

Hoewel in het verleden het percentage mensen dat in een eigen huis woonde hoger was dan in onze eigen tijd, mogen we bij ons onderzoek er niet direkt van uitgaan, dat de man die als eigenaar van het huis genoemd wordt, er ook werkelijk woonde. Het is gemakkelijker de eigenaar dan de huurder of gebruiker van de woning te vinden. Hier eerst iets over het onderzoek naar de huizenbezitters, de speurtocht naar de huurders bewaren we dan voor een volgend nummer.

Het onderzoek kan het best bij de tegenwoordige toestand begonnen worden. De gegevens voor de jongste tijd zijn het overvloedigst, terwijl latere documenten wel naar voorgaande akten verwijzen maar natuurlijk nooit omgekeerd. U begint natuurlijk inlichtingen in te winnen bij de tegenwoordige eigenaar of wanneer u zelf het huis gekocht heeft bij de verkoper. In de meeste gevallen kan deze wel iets meedelen over de vorige bezitters. Met een klein beetje geluk komt u op deze manier achter de eigenaars van de laatste 50 jaar. Indien het om een huis gaat dat in erfpacht wordt gehouden - wat in feite wil zeggen, dat de gemeente Hoorn de ei-

genaar is - zijn over het algemeen gegevens over de laatste vier of vijf eigenaars bij de gemeente-secretarie bekend. Naast deze informatie uit de tweede hand is het wel zaak ter wille van de nauwkeurigheid de eigenlijke stukken waarmee de overdracht van het huis en de grond, waarop het staat, is geregeld, te raadplegen. De transportakten, documenten, dus waarmee officieel wordt bevestigd dat een bepaald onroerend goed van de ene eigenaar aan de andere wordt overgedragen, vormen de basis van ons onderzoek naar de eigenaars in het verleden. Er zijn er hiervan twee soorten. De eigenlijke akte, die is opgemaakt voor een notaris en de bevestiging van deze akte door de overheid. Voor ons onderzoek kunnen ze elkaar goed aanvullen.

Allereerst de notariële akten. Al vanaf de middeleeuwen vond men het overdragen van grond aan een nieuwe eigenaar zo belangrijk, dat men er een officieel stuk van liet opmaken door een daartoe beëdigd persoon, een notaris. De transportakte wordt minstens in tweevoud opgemaakt. Het origineel blijft bij de notaris, het afschrift, de zogenaamde grosse, wordt aan de nieuwe eigenaar ter hand gesteld. Voorheen was het de gewoonte dat bij de overdracht van het onroerend goed ook alle vorige transportakten aan de nieuwe eigenaar ter hand werden gesteld. In sommige gevallen is zo'n verzameling akten nog in het bezit van de tegenwoordige eigenaar en stelt de gelukkige speurder in staat een reeks eigenaars van de laatste paar honderd jaar te reconstrueren. Zijn vorige transportakten niet meer te achterhalen, dan wordt het onderzoek direct een stuk moeilijker. Men zou kunnen gaan zoeken naar de oorspronkelijke akte, die zich nog in het archief van de notaris bevindt. Maar omdat er in een plaats als Hoorn meerdere notarissen zijn, iedere verkoper het recht heeft een eigen notaris te kiezen en het jaar van overdracht vaak niet bekend is, wordt dit een hopeloos karwei.

We kunnen beter gaan zoeken naar de gegevens van de overdracht die bij de overheid terecht zijn gekomen. Om volledig rechtsgeldig te worden moet namelijk iedere notariële akte ook nog worden ingeschreven in de zogenaamde Openbare Registers. Deze registers zijn ondergebracht bij de Dienst van het Kadaster - de officiële naam luidt: Dienst van het Kadaster en de Openbare Registers - door het publiek kortweg aangeduid als het Kadaster. Deze instelling werd in 1832 opgericht om een juiste heffing van de grondbelasting mogelijk te maken. Deze dienst heeft een overzicht van alle grondeigendommen binnen de Nederlandse grenzen en houdt ook alle overdrachten van onroerend goed bij.

Om de registratie te vergemakkelijken heeft ieder perceel grond in Nederland, bebouwd of onbebouwd, een bepaald nummer. Dit nummer bestaat uit de naam van de gemeente, een letter voor de secties, waarin de gemeente is verdeeld en het nummer van het betrokken perceel in de sectie.

Zo bestaat de Hoornse binnenstad, dat wil zeggen het gebied binnen de oude stadsgracht, uit de secties A en B van de gemeente Hoorn. Sectie A is het gebied ten oosten van de lijn Nieuwland-Gouw-Nieuwstraat-Kerkstraat-Rode Steen-west.

Sectie B beslaat dan de grond ten westen van deze lijn. Voor de Dienst van het Kadaster is Nederland in een aantal ressorts verdeeld. Hoorn behoort daarbij tot het ressort Alkmaar. Alle percelen zijn sinds 1832 in kaart gebracht. Deze kaartbladen, ook wel minuutplans genoemd, omvatten meestal een hele of een halve sectie.

De schaal voor de Hoornse binnenstad is 1 : 1250. Voor Hoorn is sectie A op twee bladen ondergebracht, namelijk een blad voor het havengebied en een blad voor de oostelijke binnenstad. Sectie B is op een blad te vinden. Door de vaak voorkomende wijzigingen was het noodzakelijk de minuutplans na een bepaalde tijd te vernieuwen.

De laatst vervaardigde kadastrale kaart van Hoorn berust op het kadaster te Alkmaar en is daar ook te raadplegen.

Voor inzage in oudere kadastrale kaarten moet men contact opnemen met het Archief van Kadaster te Apeldoorn. In het Westfries Museum is een fotokopie van de oudste kadastrale kaart uit 1832 aanwezig, die kan worden ingezien.

Heeft men nu met hulp van de kadastrale kaart het nummer van het gezochte perceel gevonden, dan zoekt men in het zogenaamde percelenregister op onder welk artikel van de kadastrale legger *) het grondstuk is ingeschreven. Dit artikel vermeldt dan de naam van de eigenaar en ook op welke plaats in de Openbare Registers de transportakte is ingeschreven, waarmee de tegenwoordige eigenaar het stuk grond heeft verworven. Zo komen we bij de transportakte terecht, waarin de naam van de vorige eigenaar is vermeld, maar ook talrijke andere interessante bijzonderheden als begrenzings, op de grond rustende verplichtingen en dergelijke. Via de kadastrale legger kunnen we ook de voorgaande eigenaar terugvinden omdat hier altijd vermeld wordt onder welk leggerartikel bij de vorige eigenaar het perceel was ingeschreven.

U moet er wel op bedacht zijn, dat het onderzoek in de Openbare Registers niet kosteloos kan geschieden. Men betaalt per te raadplegen stuk en indien het perceel dat u onderzoekt vaak van eigenaar is verwisseld, kan zo'n onderzoek een kostbare zaak worden. Indien u met een ver-

klaring van de Rijksarchivaris in Noord-Holland kunt aantonen, dat uw onderzoek een wetenschappelijk karakter draagt, dan kunt u de stukken, die ouder zijn dan 50 jaar, kosteloos raadplegen.

Een ander probleem waarmee we te maken krijgen is de vernummering van de percelen.

Dat gebeurt als een groot stuk grond in een aantal kleinere wordt verdeeld. Zoiets kan bijvoorbeeld voorkomen als op het terrein waar voorheen een of ander groot bedrijfsgebouw stond een aantal kleinere woonhuizen wordt gebouwd. De nummeringen worden altijd in de leggers vermeld, maar het is zaak niet het spoor te verliezen.

De oudste kadastrale kaart is getekend omstreeks 1832. Daarbij behoren "Oorspronkelijk Aanwijzende Tafels" en een "Perceelsgewijze Legger". De Tafel geeft in volgorde aan waarop de percelen op de kadastrale kaarten zijn genummerd, de naam, het adres en het beroep van de eigenaar, de oppervlakte van het perceel, de belastbare opbrengst - het kadaster is in oorsprong een middel om grondbelasting te innen - en de aard van het perceel: bebouwd of onbebouwd, de soort bebouwing, als pakhuis, woonhuis, winkel, molen en dergelijke. In de Perceelsgewijze Legger vindt men op elk blad de naam van een grondbezitter met daaronder alle percelen die hij in de gemeente bezat. De oudste kadastrale kaart met bijbehorende tafel en legger zijn goede controlemiddelen bij het terugzoeken van de eigenaars via de oude transportregisters. Oorspronkelijk Aanwijzende Tafels en Perceelsgewijze Leggers voor Hoorn bevinden zich bij de Archiefdienst, de oudste kadastrale kaart in copievorm, zoals reeds werd gezegd, bij het Westfries Museum.

Willem we verder terug dan 1832, dan worden de problemen direct veel groter. Met behulp van het perceelsnummer op de oudste kadastrale kaart vindt men in het zogenaamde "Percelenregister nr. 69", een verwijzing naar het "Algemeen Register", dat op zijn beurt verwijst naar het "Overschrijvingsregister Hypoth. nr. 4". Daarin behoort de laatste transportakte te worden vermeld, waarmee degene die in 1832 eigenaar was, het goed heeft verkregen. Deze transportakte kan ook weer vermelden wanneer de vorige eigenaar het goed heeft verkregen. Met wat geluk kan men zo nog een eind in de tijd terug komen, maar de kans dat men

*) Een Legger is in dit geval een lijst waarin op volgorde van de namen der eigenaars gegevens over hun onroerende bezittingen zijn genoteerd.

al spoedig vastloopt, is groot. Soms kunt u gebruik maken van een aantal hulpmiddelen die ik in het laatste deel bij het onderzoek naar de huurders zal behandelen, als bevolkingsregisters en dergelijke. Indien u bijzonder enthousiast bent kunt u natuurlijk alle notariële archieven gaan doorploegen.

Die zijn voor de periode van 1811 tot 1895 bij de Archiefdienst in het stadhuis ondergebracht; de oudere notariële archieven vindt u in het Rijksarchief in Noord-Holland te Haarlem. Deze zijn alle kosteloos te raadplegen.

Bent u erin geslaagd de reeks eigenaars tot voor 1811 terug te kunnen voeren, dan wordt het onderzoek iets anders. Voor dat jaar was het juridisch en ambtelijk apparaat anders georganiseerd. Wel bestonden er reeds notarissen, die transportakten opmaakten, maar de transportakten werden door het Gerecht van de stad Hoorn ingeschreven in een speciaal voor dit doel ingericht register. Het gehele zogenaamde oud-rechterlijk archief, waarvan deze transportregisters deel uitmaken, is ondergebracht bij de Archiefdienst in het stadhuis. Deze transportregisters zijn moeilijk toegankelijk. Er bestaan nog geen alfabetische naamklappers op, waarmee de

gewenste akten onmiddellijk gevonden kunnen worden. Ook is een gedeelte van de registers verloren gegaan. Transportregisters zijn er nog over de jaren 1565 t/m 1593, 1601 t/m 1652, 1672 t/m 1684 en 1717 t/m 1811.

In deze reeksen vindt men echter transport- en hypotheekakten voor het gehele rechtsgebied van de stad, dus ook van de dertien dorpen, die juridisch bij Hoorn behoorden. Dat zijn Schardam, Beets, Oudendijk, Scharwoude, Grosthuisen, Mijzen, Berkhout, Wadway, Wognum, Zwaag, Nibbixwoud en Hauwert.

Maar zonder hulpmiddelen is het zoeken naar zo'n transportakte een tijdrovende zaak. Het is moeilijk aan te geven, welke die hulpmiddelen zijn. Ze zijn voor ieder geval vaak weer anders. Van veel huizen is een gevelsteen bewaard gebleven dat het bouwjaar aangeeft. Van de zuidzijde van de Italiaanse Zeedijk weten we, dat deze bebouwd is omstreeks 1650 *). Het hangt allemaal sterk af van uw eigen vindingrijkheid.

Tot zover het onderzoek naar de eigenaars. De volgende keer dus het onderzoek naar de eigenaars en gebruikers. Tot slot geef ik nog een lijstje van de plaatsen waar u de verschillende genoemde hulpmiddelen kunt vinden.

Archiefdienst Westfrieze Gemeenten, Stadhuis, Nieuwe Steen 1, Hoorn

1. Gemeente-archief Hoorn, na 1950:
 - notulen B & W en Gemeenteraad
 - bouwvergunningen
 - hinderwet- en drankwetvergunningen
2. Gemeente-archief Hoorn, 1814-1949:
 - notulen B & W en Gemeenteraad
 - bouwvergunningen
 - hinderwet- en drankwetvergunningen
 - belastingkohieren
 - Oorspronkelijk Aanwijzende Tafels van het Kadaster
 - Perceelsgewijze Legger, idem.
3. Notariële archieven Hoorn, 1811-1895.
4. Oud-rechterlijk archief, rechtsgebied van Hoorn: transporten en hypotheeken, inv. nr. 4526 t/m 4568.
5. Doop-, trouw- en begraafboeken.
6. Collecties foto's en prentbriefkaarten over Hoorn.
7. Literatuur over Hoornse geschiedenis en Hoornse monumenten.

Rijksarchief in Noord-Holland, St. Ceciliasteeg 12, Haarlem

1. Notariële archieven Hoorn voor 1811.
2. Provinciale Atlas van Noord-Holland: tekeningen, prenten, kaarten, foto's, prentbriefkaarten en Hoornse gebouwen.

Dienst van het Kadaster, Bureau Alkmaar, Gedempte Nieuwsloot 36, Alkmaar

1. Kadastrale kaart.
2. Percelenregisters.
3. Openbare registers.

Bureau Westfries Museum, Kerkstraat 10, Hoorn

1. Fotocopie kadastrale kaart 1832.
2. Literatuur Hoornse gebouwen.
3. Collectie tekeningen en prenten Hoornse gebouwen.
4. Collectie Hoornse stadsplattegronden.

*) Zie het desbetreffende artikel in het november-nummer 1980 van dit blad.

HET BEDELAARSGESTICHT

Op 22 november 1816 werd door de Staatsraad Gouverneur van Noord-Holland naar het stedelijk bestuur van Hoorn een missive gezonden waarin een onderzoek werd bevolen naar 's-lands gebouwen binnen deze stad teneinde één ervan met de meeste spoed en met de minste kosten tot een bedelaarshuis te doen inrichten.

Men vroeg om een begroting van de meest noodzakelijke voorzieningen, kleding en voeding; bovendien informeerde men naar de arbeid, die door deze lieden verricht zou kunnen worden. Dit verzoek tot vestiging van een overheidsinstelling was zeer welkom bij het bestuur van de zo verarmde stad Hoorn. Men haastte zich met het samenstellen van een positief rapport, waarin men de voormalige O.I.C.-werf als geschikte gelegenheid aanbood. In twee tot drie weken tijd zou opname van 200 personen mogelijk zijn; de voeding zou overeenkomstig zijn aan het contract dat voor gevangenen gold en er kon onmiddellijk werk worden verschaft met het slopen van oude schepen, terwijl er voor vrouwen ruimte was om te spinnen en te weven.

Hoorn kreeg het Bedelaarsgesticht toegewezen, maar over de locatie had men anders beslist. De Gouverneur gaf de voorkeur aan de gebouwen van de Admiraliteitswerf, waar het depot en enige kazernering van de 10e afdeling van de Landsarmée gevestigd was.

Door verbouwing van de kazerne in de stad zou de capaciteit groter worden en dan kon het gebouw op het Oostereiland geheel beschikbaar komen.

Na dit vooronderzoek volgde de definitieve toezegging op 25 maart 1817: "Teneinde daarin te plaatsen de bedelaars en vagebonderenden uit de Provinciën Holland, Utrecht, Vriesland, Overijsel en Groningen alsmede uit de Provincie Gelderland in een aantal van 1.400 personen".

De verbouwing werd aangenomen door Jan van Riel en eind 1817 werd de laatste termijn betaald, hoewel de financiering een groot probleem was, daar ook de verbouwing van de kazerne op de stadskas drukte.

Bovendien bleek de Gouverneur de aanbesteding van het interieur - de kribben, stoelen en tafels - in Haarlem geplaatst te hebben! Toch kwam het gesticht nog dat jaar gereed en werd een reglement tot opzending van de sujetten onder de plaatselijke besturen in de provincie verspreid. Op 17 december 1817 vond de opening plaats. Hoorn dacht daarbij in de eerste plaats ontlast te worden van de eigen bedelaars, maar de praktijk zou de nadelen van de vestiging aangeven. Bedelaars die hun straf van 1, 2 of 3 halve jaren hadden uitgezeten, zouden na vrijlating in Hoorn en omgeving blijven zwerven en ten laste van de bedeling van de stad komen.

Na overleg met de armencommissie van de stad besloot men in januari 1818 tot de volgende maatregelen. Alleen oude en invalide inwoners van Hoorn mochten op bepaalde dagen langs de huizen gaan om brood. Ze moesten als bewijs van permissie een wollen lap met het stadswapen op de borst dragen. Ieder ander die bedelde zou volgens het Code Pénal worden gestraft en naar het gesticht worden gebracht.

In maart 1818 kondigde men al een tijdelijke opnamestop aan voor bedelaars van buiten de stad. Het aantal inwoners bedroeg toen 900. De gezondheidstoestand van de uitgeputte bedelaars moet zonder meer bedroevend zijn geweest. Door de geneesheren T.A. Jorritsma en G.J. Rijnders waren wel enkele geneeskundige voorzieningen getroffen bij de inrichting van het gesticht.

Op een verbouwingstekening van latere datum treffen we een kamer voor de geneesheer aan, een badkamer met drie baden, een apotheek en een ziekenzaaltje. Voor de bedelende kinderen en kinderen van bedelaars was de weduwe Klaas Bieman, voordien turftonster, tot kindermoeder aangesteld. Ook aan de geestelijke verzorging werd aandacht geschonken met de benoeming van een predikant. We mogen aannemen dat de kerkgang aan de bedelaars in de winter nog enige warmte gaf wanneer we op de bouwtekening zien, dat de kapel boven de garenkokerij was gelegen en de schoorsteen erlangs was geleid.

Enerzijds was met de inrichting duidelijk een nationaal belang gemoeid in het kader van de bestrijding van de bedelarij, anderzijds is het begrijpelijk dat Hoorn daarmee haar voordeel trachtte te doen. De rijkssubsidie bedroeg f 3.000,--; voor de eigen opgenomen bedelaars verrekende de stad f 474,-- en aanvankelijk varieerde de inkomsten voor opnamen uit andere plaatsen vrij sterk.

Afgezien van deze financiën, zullen we de belangen van de stad en het rijk nu trachten aan te geven. Over de leefsituatie leze men het korte maar veelzeggende reisverslag van Jacob van Lennep^{*}); de sociale kant is recentelijk door Kaag¹⁾ belicht. Na het opheffen van de V.O.C.-Kamer en door de Napoleontische tijd van Hoorn een ontlusterde stad geworden. Het Bedelaarsgesticht bood nu de gelegenheid de stad weer landelijk in beeld te brengen en haar met eventuele voordelen, voortkomend uit de medewerking tot een nationaal belang, weer iets van de oude glorie terug te geven.

Toen enkele jaren later dan ook de Clinische School werd gevraagd, werd daarbij de aanwezigheid van het Bedelaarsgesticht

naar voren gebracht om het gebrek aan een Gasthuis te camoufleren. Het gesticht, waar vele aan chronische ziekten en gebreken lijdende bedelaars verbleven, zou klinische objecten voor de studenten bieden en men kon tevens kosteloos over de nodige cadavers voor de anatomie beschikken. In de openingsrede van de school wees lector Swaan²⁾ in zijn toespraak tot de bestuurderen van het Bedelaarsgesticht nadrukkelijk op het belang van de instelling voor de wetenschap. Zowel voor als³⁾ na hun dood waren de bedelaars de School³⁾ ten dienste. Leerlingen in de heel- en vroedkunde deden er hun ervaring op en volgden chirurgische en anatomische preparaties. In bescheiden termen maakte de Officier van Justitie de lector in de anatomie erop attent, dat voor het vervoer van lijken per handkar van het Oostereiland naar het leslokaal in het Zeekantoor - later het Stadsziekenhuis - politiegeleide vereist was. Ook wetenschappelijk was de groepering van belang voor de pokkenvaccinatie, die nog in een vroeg ontwikkelingsstadium verkeerde. Het verslag van heelmeester⁴⁾ Rijnders over de reactie, die 60 schurftige bedelaars vertoonden op de inenting, geeft aan dat men de behandeling nauwkeurig volgde en daaraan wetenschappelijke conclusies verbond. Deze relatie van het Bedelaarsgesticht met de gezondheidszorg moeten we echter in het volgende kader geplaatst zien.

*¹⁾ Zie slotnoot.

Toen de School werd opgericht bestond de bevolking van het gesticht hoofdzakelijk uit zieken en invaliden. Ze werd als zodanig min of meer beschouwd als een armen-ziekenhuis. Deze situatie was een gevolg van de nationale bestrijding van armoede en bedelarij, aangevat door Generaal J. van den Bosch (1780-1844). Hij was één van de weinigen die niet geheel apatisch de bittere ellende van de armoede aan zich voorbij liet gaan. Hij zette zich in om zowel ten behoeve van de welgestelden alsook ten bate van de bedelaars zélf tot een oplossing te komen van het schrikbarende armen-probleem. In 1818 richtte hij de Maatschappij van Weldadigheid op. Dat zijn poging de bevolking van de "armenplaat" te verlossen aansloeg, moge blijken uit de 17.000 leden tegen f 2,60 per jaar, die de Maatschappij al zeer kort na de oprichting telde. Dit enthousiasme gold zijn plannen om armlastigen massaal over te brengen naar heide- en veengebieden in het oosten van het land. Door ze in de ontginningen onder strenge discipline, meestal van oud-militairen te werk te stellen, zou men er ordentelijke burgers van kunnen maken⁵). Hij stichtte de landbouwkolonies Frederiksoord, Willemsoord en Wilhelmina-oord en de wezenkolonie Veenhuizen. De gemeenten konden nu hun armlastige gezinnen, wezen of vondelingen op contractbasis toezenden. Deze contracten van onderhoud waren voor de steden voordeliger dan hun bedelingssystemen en de verzorging in Gods- of Weeshuizen. Voor de gearresteerde bedelaars had Van den Bosch een verlaten Fort, de Ommer-schans bij Dedemsvaart, laten inrichten. Deze bleven zo gescheiden van de genoemde welwillende gezinnen. Vanuit de Ommer-schans werden de bedelaars aan hun dag-taak gezet onder bewaking en in de wetenschap van "wie niet werkt zal ook niet

eten". In het begin was het voor een ieder mogelijk om zich als vrij kolonist te melden bij het stedelijk bestuur. In 1823 verscheen echter de bepaling dat alle bedelaars moesten worden aangehouden en onverwijld naar Hoorn moesten worden gezonden om daar geselecteerd te worden naar hun bekwaamheid tot werken of invaliditeit. De eerste categorie moest met de geringste kosten - dat was met het aan het gesticht gemeerde Zwolsche Veer - worden overgebracht naar Zwolle om vervolgens lopend of per boerenwagen naar de Ommerschans te worden gebracht. Slechts zieke en invalide bedelaars bleven in Hoorn! Deze moesten ten minste in de spin en weefzaal in hun eigen kleding voorzien. Een voorstel om het voorschot van de gemaakte goederen te verkopen werd door B en W afgewezen met het oog op de concurrentie met particuliere fabriekjes.

Zo krijgt de relatie met de Clinische School en het hoge sterftecijfer binnen het gesticht een wat duidelijker beeld. We mogen daarbij de medische voorzieningen gelijk stellen aan die van de stadsarmenzorg. Op 13 september 1827 werd door de Gouverneur bij Koninklijk Besluit van 17 augustus 1827, nummer 125, zonder nadere toelichting aan het stadsbestuur de opheffing van het Bedelaarsgesticht meege-deeld met het verzoek de nog aanwezige bedelaars allen naar de inrichtingen van de Maatschappij van Weldadigheid op te zenden. Aan de hand van de reisbeschrijving van Jacob van Lennep kunnen we het lot van deze bedelaars volgen.

Op 20 oktober 1828 eindigt de geschiedenis van het Hoornse Bedelaarsgesticht definitief met het besluit dat de gebouwen bestemd worden tot Huis van Correctie voor de Noordelijke Provinciën.

Slotnoot: Het was in die tijd gebruikelijk dat afgestudeerden een reis maakten langs enkele Europese universiteitssteden om de kennis een internationale basis te geven en om relaties op te doen. Jacob van Lennep en Dirk van Hogendorp verkozen een wat alternatieve oplossing om de maatschappij te leren kennen. Ze maakten een voetreis door Nederland en oriënteerden zich zo over diverse sociale problemen. Ze bezochten zowel het Bedelaarsgesticht als de werk- en straffkolonies. Het tweede gedeelte van een gedicht over een in Alkmaar opgepakt bedelaarsgezin geeft een indruk van de situatie. In "Nederland in den goeden ouden tijd"; Jacob van Lennep en Dirk Hogendorp. Verzorgd door M.E. Kluit. Uitg. De Haan N.V. Utrecht 1942. Hieruit geciteerd:

*Zij gaat met waggelende schreef
De deur der kerkzaal in
Doch waar het somber oog zich wend
Vergeefs zoekt zij in deze elend
Het voorwerp van haar min.*

*Zij keert vermand door bittren rouw
Terug in haar verblijf
Waar spreekt zij, is mijn echtgenoot?
Wat houdt hem, leed of ziekte of dood
Uit de oogen van zijn wijf.*

*- Uw ega maakte door zijn klachten
Het hoofdbestuur te onvreen,
Men voerde / hij is jong en sterk /
Tot ander en geschikter werk
Naar de Ommeschans hem heen -*

*- Mijn ega! hij, naar Ommeschans!
Hij, in mijn zwanger staat
Verwijderd van zijne echte vrouw!
Van al de panden onzer trouw!
gevloekte gruweldaad! -*

- Vergeefs! het kon niet anders zijn.
Aleida, neem geduld.
Eens neemt het lot een beter keer
En brengt hem in Uwe armen weer.
Thande boet hij zijne schuld -

- C neen! niets dat ons samen voegt
Ik zie hem nimmer weer. -
Zoo kermt de troosteloze vrouw
En zinkt bedwelmd van smart en rouw
In flauwte op 't ziekbed neer.

In 't eind brengt haar de hulp weer bij:
Mijn Robbert... ik bezwijk
Dus gilt ze en brengt een spruit aan 't
En sluit het oog voor eeuwig dicht^{licht}
En is een zielloos lijk.

Literatuur:

1. B. Kaag "Bedelarij en bedelaarswerkhuis". Hoorn 1980.
2. J.S. Swaan. Redevoering gehouden bij de inwijding der Genees-, Heel-, Vroed- en Artsenijmengkundige Scholen te Hoorn den 16^{den} van Herfstmaand 1825 in de Oosterkerk aldaar. (S.A.W., Hoorn.)
3. J. Steendijk-Kuypers "De Clinische School" te Hoorn (1825-1865). Tijdschr. Geschied. Gen. Natuurw. Wisk. Techn. Jaargang 3, blz. 49, 1980.
4. Notulen Sted. Geneesk. Commissie (S.A.W. Hoorn).
5. De Star. Tijdschrift, uitgegeven vanwege de Permanente Commissie der Maatschappij van Weldadigheid, no. IV 1820. Waarin: Verhandeling over de vraag: Werkt eene grond-ontginende en fabricerende kolonisatie op de groote maatschappij weldadig terug? en zoo ja, hoe doet zij dit?

J. Steendijk-Kuypers

1917 "OUD HOORN" 1982

Op 6 juni 1917 kwam een groep geïnteresseerden op initiatief van J.C. Kerkmeijer en onder voorzitterschap van burgemeester A.A. de Jongh bijeen om te praten over maatregelen tot behoud van het historische karakter van onze stad en van haar oude bouwwerken. Dat resulteerde in de oprichting van de Vereniging "Oud-Hoorn", die dus op 6 juni 1982 65 jaar bestaat.

Het bestuur heeft het jaar 1982 uitgeroepen tot jubileumjaar. Doel van de jubileumviering is het werk van onze vereniging in verleden, heden en toekomst met nadruk onder de aandacht te brengen van Hoorn's inwoners en bestuurders en van landelijke, provinciale en gewestelijke instellingen. We zullen trachten dit doel te bereiken door middel van diverse activiteiten en publikaties.

Hoogtepunt van de viering wordt het weekeinde van 5 en 6 juni 1982. Houdt u die data nu reeds vrij.

Heeft u suggesties voor de viering of wilt u op een of andere wijze uw medewerking verlenen, laat u dat dan even weten aan de voorzitter van de jubileum-commissie, de heer A. de Graaf, Eikstraat 37, 1623 LR Hoorn (telefoon: 02290 - 16826). Geldelijke bijdragen zijn nu reeds welkom op girorekening: 21 44 888 ten name van Penningmeesteresse van de vereniging "Oud-Hoorn", Hoeker 2, 1625 CA Hoorn, onder vermelding van "jubileum". Bij voorbaat onze dank.

De jubileum-commissie:
J.M. Baltus
A. de Graaf
L.P.M. Hoogeveen
mw. M. Roest-Prestupa

WERKGROEP ARCHEOLOGIE

Belangrijkste evenementen van het afgelopen jaar waren de door de werkgroep verleende assistentie bij het onderzoek naar een vermoedelijke aardewerkfabriek aan de Italiaanse Zeedijk en het besluit en bloc lid te worden van de Archeologische Werkgemeenschap voor Nederland.

Buiten de zomervakantie kwam de werkgroep regelmatig elke veertien dagen bijeen in de werkruimte van de archeologische afdeling van het Westfries Museum aan het Achterom. De gemiddelde opkomst lag rond de 8 personen. Het materiaal dat tijdens het onderzoek naar bebouwing achter de Gouw tevoorschijn was gekomen (aardewerk, glas, been, leer en metaal) werd gereinigd, getekend, geadministreerd en, waar mogelijk, gerestaureerd. Enkele leden van de groep werkten de tekeningen uit die tijdens het onderzoek van de gevonden bouwfragmenten waren gemaakt. Op 4 maart hield Ab Lagerwey, restaurateur bij de Archeologische Dienst van de Gemeente Amsterdam een inleiding over het restaureren van materiaal dat bij archeologisch onderzoek voor de dag kan komen.

Op 29 maart maakte de groep, versterkt door enkele familieleden een excursie naar het Rijksmuseum voor Oudheden te Leiden. Centraal bij dat bezoek stond de afdeling Nederlandse prehistorie tot aan de vroege middeleeuwen met de bekende topstukken als de Nehallenia-tempel en de sarcofaag van Simpelveld. Daarnaast werd nog even gekeken naar het Panorama Prehistorie en natuurlijk kon de Taffeh-tempel niet gemist worden.

Medio mei assisteerde de groep bij een onderzoek uitgevoerd door de archeologische afdeling van het Westfries Museum onder leiding van mevrouw Van de Walle en met medewerking van het Albert Egges van Giffen Instituut voor Prae- en Protohistorie van de Universiteit van Amsterdam.

Het betrof hier de vermoede resten van een 16e eeuwse aardewerkfabriek. Van het bedrijf zelf werden geen overblijfselen aangetroffen, wel veel afvalmateriaal, waaronder dakpannen. Met het wassen, nummeren, registreren en restaureren van het materiaal is reeds door enkele leden van de groep een begin gemaakt.

Aan het eind van het jaar werd de uitwerking van het onderzoek aan de Gouw afgerond. De resultaten waren in overeenstemming met gegevens die reeds eerder door bestudering van stadsplattegronden en van archiefstukken waren verkregen. De bebouwing hier dateert uit het eind van de 16e en het begin van de 17e eeuw. Bij de teruggang van het bevolkingsaantal in de tweede helft van de 18e eeuw zijn de meeste huizen hier weer verdwenen. De vermoede

aanwezigheid van een Doopsgezinde schuilkerk kon niet worden vastgesteld.

Door de heren Schrickx en Buiten werd in de laatste maanden een klein onderzoek verricht naar de vermoedelijke resten van een vleugel van het St. Jans Gasthuis tussen het Kerkplein en de Nieuwe Kerksteeg.

In afwachting van sloop van een deel van de bebouwing op dit terrein is dit onderzoek gestaakt.

Belangrijke gebeurtenis in het verslagjaar was de toetreding tot de Archeologische Werkgemeenschap voor Nederland. Hiertoe werd besloten na discussie binnen de werkgroep en een samen met de A.W.N. belegde voorlichtingsavond op 16 december jl. Belangrijkste argumenten voor toetreding tot de A.W.N. waren:

1. Morele en daadwerkelijke steun te verkrijgen bij opgravingscampagnes in de toekomst.
2. De leden te laten profiteren van de voordelen die het lidmaatschap van de grootste organisatie van amateur-archeologen in Nederland biedt.

Op deze avond hield Ad Lagerwey ook een lezing over stadskernonderzoek in Amsterdam. Besloten werd het lidmaatschap van de A.W.N. niet verplicht te stellen voor de leden van de werkgroep, waarbij de niet-A.W.N.-leden uiteraard werden uitgesloten van de door deze laatste Vereniging te organiseren activiteiten.

Ongeveer 15 amateur-archeologen, waarvan enkele buiten Hoorn, gaven zich op als A.W.N.-lid.

Voor het komende jaar zal medewerking van de werkgroep worden gevraagd bij het onderzoek van het zeer waarschijnlijk te slopen pand aan het Kerkplein, dat het laatst in gebruik is geweest bij de Stichting "'t Hop". Daarnaast zal er waarschijnlijk gelegenheid zijn hulp te verlenen bij het onderzoek naar de bouwgeschiedenis van de Oosterkerk.

H.W. Saaltink

Naschrift: Inmiddels gaven zich 18 leden van de werkgroep op als A.W.N.-lid. Met de 7 gewone leden, die de A.W.N. reeds in Hoorn had, komt de groep dus op 25 man. Ook werd bekend dat een begin kon worden gemaakt met het onderzoek in de Oosterkerk. Bij het verschijnen van dit blad zal hierover waarschijnlijk meer bekend zijn.

NIEUWS VAN DE OOSTERKERK

Alhoewel de voorgevel achter dichte steigers staat, gebeurt er heel wat achter die schotten en palen. Oorspronkelijke restauratieplannen voor die gevel waren niet ideaal, met dichtgemetselde ramen. Een anonieme instelling heeft echter deze winter ervoor gezorgd, dat de gevel écht gerestaureerd zal worden en dat de ramen in de voorgevel weer van glas zullen worden voorzien.

Met andere woorden: de restauratie kan nu werkelijk goed worden aangepakt. Om de fundering te verstevigen en het bouwsel tegen het trillen van de grond door voorbij rijdend verkeer te beschermen, is een geweldige sleuf in de grond gegraven, waarin een betonnen kraag wordt gestort, zodat de fundamenteën extra worden versterkt. De top van de voorgevel wordt al gerestaureerd; bovenin is weer glas aangebracht in het ronde roosvenster, zodat voor het eerst sinds eeuwen er weer licht van die kant af in de kerk valt.

Momenteel is het gewelf van de hele kerk gereed (en geschilderd). De muren van het koor zijn wit gepleisterd, terwijl men in het transept daar mee bezig is. In het koor worden de oude geschilderde wijdingskruisen, die honderden jaren onzichtbaar waren, opnieuw aangebracht in de oude, rode kleur. Datzelfde koor is grotendeels weer met grafzerken belegd.

Een groepje timmerlieden is al begonnen met de restauratie en herplaatsing van de eerste herenbank. Dit is een zeer nauwkeurig werk waar heel wat vakmanschap voor komt kijken. In het schip zijn nu alle ramen vrijwel geplaatst. Ook zijn de oude schalkbeelden, voor zover mogelijk, gerestaureerd en opnieuw geplaatst. Een tweetal kon alleen maar geconserveerd worden, doordat er delen ontbraken. Voor het eerst in haar historie is het gehele gebouw voorzien van elektriciteit. Natuurlijk zullen de driehonderd jaar oude lichtkronen ook weer worden opgehangen.

In de kerk bevindt zich ook een zogenaamde spiltrap van eikenhout met inleg van ebbehout. De twee dikke rose en bruine verflagen zijn verwijderd en vaardige timmerlui zijn bezig met een grote opknapping, die de trap weer in al zijn oude glorie terug moet brengen.

Ook het orgel zal geheel opnieuw worden gerestaureerd. Het oorspronkelijke Bätz-orgel uit 1764 was reeds in 1871 zo slecht dat besloten werd een geheel nieuw instrument in de opbouw en kassen te laten bouwen door orgelbouwer, C. Witte, die toen de leiding van de firma Bätz had.

Het is ditzelfde orgel, dat nu grondig zal worden gerestaureerd en wel door de Alkmaarse orgelbouwer Jos Vermeulen. Inmiddels heeft de Archeologische Werkgroep Hoorn in samenwerking met het Westfries Museum en het Rijksinstituut voor Bodemonderzoek opgravingen verricht in de kerk. Tot een maximum van f 10.000,-- zal het Kerkmeijer-De Regtfonds deze opgravingen mee helpen financieren. Wij zijn benieuwd wat er nog allemaal onder die bodem vandaan komt aan historische gegevens.

(Gegevens ontleend aan het Informatiebulletin Stichting Oosterkerk Hoorn, februari 1981.)

J.L.N. Dijkstra

OUD - HOORN START UNIEK PROJECT

Binnen de gelederen van "Oud-Hoorn" zijn activiteiten gaande die in de loop van april 1981 in een definitieve vorm aan alle leden zullen worden gepresenteerd.

Dan verschijnt er namelijk een boekje met als titel:

"STADSBEELD HOORN 1980".

Deze titel verraadt al iets over de inhoud. Het gaat om een soort jaarboekje, waarin alle veranderingen in de binnenstad van Hoorn in 1980 zijn opgenomen, verrijkt met foto's en/of tekeningen. Zoals het er nu uitziet, zal het ongeveer 60 pagina's omvatten, terwijl het formaat hetzelfde zal worden als dat van het kwartaalblad. Het ligt in de bedoeling hier een jaarlijks terugkerende uitgave van te maken.

De prijs zal voor de leden f 10,-- per exemplaar bedragen. Voor dit bedrag krijgt u een unieke uitgave, die ook later nog historische waarde zal hebben. Van de meeste panden, waarvan de gevels verbouwd of gesloopt zijn, zullen foto's worden opgenomen. Het geheel wordt voorafgegaan door enkele artikelen van algemener aard over Hoorn in 1980.

De oplage blijft beperkt. Als deze uitverkocht is, zal er geen herdruk van plaatsvinden. Reden voor u allen om alvast bij voorbaat een exemplaar te bestellen.

U kunt dit schriftelijk of telefonisch doen bij de heer C. Kupperts

Botter 39, 1625 DC Hoorn

tel. 02290 - 33923

Weest er als de kippen bij. U hoort er nog meer van!

WAT IS HOORN (NOG) MOOI!

We beginnen ons steeds meer te realiseren dat we heel zuinig moeten zijn met het mooie en onvervangbare dat we nu nog hebben, hier in Hoorn. Wat eens onder de slopershamer is gekomen, komt definitief nooit meer terug. Dan is het kijken naar oude foto's van vergane zaken alleen maar een nostalgische treurnis, waarover we tranen kunnen plengen, maar dit brengt dat oude moois niet terug. "Gedane zaken nemen geen keer", is een duidelijk Hollands spreekwoord, dat maar al te vaak staat op wat er in Hoorn is gebeurd en ook nu nog gebeurt, bijna dagelijks. U als lezer van ons kwartaalblad ziet ongetwijfeld met lede ogen iedere keer de lijst van "Stadsbeeld", waarop zoveel voorkomt dat binnenkort niet meer daar zal zijn.

"Oud-Hoorn", als vereniging, zet zich al meer dan zestig jaar volledig in voor het behoud van de prachtige oude binnenstad van Hoorn, met zijn onvergetelijke historische havens en stadsgezichten.

Helaas, niet altijd met evenveel succes, gezien de bloedende wonden die nog regelmatig in de stad geslagen worden. Maar toch... met grote inzet en daarin gesteund door haar doelstellingen en haar leden. Maar hoeveel moet er nog gebeuren, hoeveel zaken hebben onze dringende aandacht dagelijks nodig. En hoe sterk staan wij tegen overheden, die vaak heel andere plannen koestert. Sterk kunnen we alleen maar staan, als we een sterke vereniging zijn met een groot aantal leden.

U, als lezer van dit blad, bent natuurlijk al lid en wellicht zelfs heel actief in een van de werkgroepen binnen de vereniging. Maar we vragen van u allen, leden van "Oud-Hoorn", nog eens een extra activiteit.

Volgend jaar vieren we het 65-jarig

bestaan van onze vereniging.

Hoe mooi zou het dan niet zijn als we ons dan werkelijk sterk zouden kunnen voelen door een grote achterban van actieve leden. En daar kunt u zeker iets aan doen: is het nu zo moeilijk als we allemaal als lid één nieuw lid konden maken voor een goede zaak, voor ons goede Hoorn. Doen toch... Hoorn is nu (nog) mooi, laten we het zo houden.

De heer C. Kupperts, Botter 39 in Hoorn (telefoon: 33923) verwacht veel van uw initiatieven. Geef hem de namen en adressen van alle nieuwe leden. Betalen gebeurt met een acceptgirokaart. Geen rompslomp dus. En de kosten: f 15,-- per jaar. Daarvoor krijgt het nieuwe lid heel wat terug. Maar dat weet hij of zij straks heel goed, want in uw enthousiasme hebt u daar alles over verteld. Succes bij uw burens, vrienden, collega's.. en namens de vereniging vast heel hartelijk dank.

HOUEN ZO..... DOE MEE

STADSBEELD

restauraties - wijzigingen - verval

- Achterom 93 (monument)
- Gedempte Appelhaven 2 (beeldbepalend)
- Grote Noord 46 (monument)
- Grote Noord 101 (beeldbepalend)
- Italiaanse Zeedijk 57-59-61
Italiaanse Zeedijk 69-71-73
Italiaanse Zeedijk 83-85-87-89
Kerkplein Grote Kerk (beeldbepalend)
Kerkplein 37-38
- Kerkstraat 11 (monument)
- Kleine Noord 25 (beeldbepalend)
- Korenmarkt 8 (monument)
- Nieuwendam 36 (monument)
- Nieuwendam 37
- Melknapsteeg 11 (beeldbepalend)
- Melknapsteeg 13 (beeldbepalend)
Munnickenveld Claas Stapel-hofje
(monument)
Nieuwendam
- Peperstraat 1-9 en 10-20
Peperstraat 44-46-48
Pompsteeg 1-3-5-7
Ramen 1-3 (monument)
- Stationsplein 1 (monument)
- Veermanskade 11 (monument)
West 62-64
- Baanstraat 13 t/m 25
- Restauratie in handen van Stichting Stadsherstel Hoorn.
 - Koetshuis. Stichting Stadsherstel Hoorn heeft plan ontworpen voor zes wooneenheden.
 - Plan voor vervanging van markante oude onderpui voor gemoderniseerde pui.
 - Plan voor vernieuwing van oude onderpui (banketbakkerij).
 - Nieuwbouw op open plek.
 - Op vlucht gebouwde nieuwbouw op open plek.
 - Nieuwbouw op open plek.
 - Kerktoren opgeknapt (o.a. opnieuw gevoegd).
 - Sloop dreigend. Bezwaarschrift "Oud-Hoorn" dd. 24 oktober 1980 door gemeente niet beantwoord, hoewel in behandeling. Ook niet na hernieuwd schrijven dd. 9 februari 1981.
 - Oudste slijterij van Hoorn inwendig grondig verbouwd (gemoderniseerd en ontdaan van elementen uit vroeger eeuwen).
 - Voormalige Grote Gaper-onderpui vervangen door nieuwe volgens het "gatenmodel".
 - Restauratie pakhuis van "Hendrick de Keyser" in eindstadium.
 - Op 4 januari 1981 door brand grotendeels verwoest.
 - Hoek Vijzelstraat, geheel vernieuwd o.a. met extra verdieping verhoogd.
 - Gerestaureerd door Stichting Stadsherstel Hoorn.
 - Wordt gerestaureerd.
 - Restauratie in ver gevorderd stadium door Stichting Stadsherstel Hoorn.
 - Hek tegenover Korenmarkt gedeeltelijk verdwenen; wordt gerestaureerd na vernieuwing van de kademuren aldaar.
 - Gesloopt voor nieuwbouw.
 - Worden gesloopt voor nieuwbouw.
 - Nieuwbouw op plaats van gesloopte panden.
 - Plannen voor restauratie en nieuwe functie in vergevorderd stadium.
 - Plannen in uitvoering voor reconstructie van het N.S.-emplacement (o.a. voetgangersbrug naar nieuwe parkeerterrein aan de Van Dedemstraat).
 - Plan voor Restauratie.
 - Plannen tot sloop voor nieuwbouw. Bezwaarschrift "Oud-Hoorn" (o.a. i.v.m. 17e-eeuwse inwendige van nr. 62).
 - Sloop voorkomen door voltooid onderhoudsproject.

J.M. Baltus

J.C. KERKMEIJER

Op 9 maart was het 25 jaar geleden dat onze oprichter, de heer J.C. Kerkmeijer, is overleden. Ter herdenking van dit feit plaatsen wij hier het "In Memoriam", dat door T.R. Mulder in het Jaarverslag van 1956 van "Oud-Hoorn" werd geschreven. De heer Mulder gaf ons hiervoor welwillend zijn toestemming.

Op 9 december 1955 werd hij - ereburger van Hoorn - bij gelegenheid van zijn tachtigste verjaardag op waarlijk feestelijke wijze in de raadzaal gehuldigd door de velen, die hem nog eens kwamen danken voor alles wat hij voor de gemeenschap heeft gedaan. En dankbaar voor deze hulde reageerde hij nog op de ons zo vertrouwde wijze. Vanuit de herinnering aan al die strijd om het behoud van het schone en zijn voortdurend streven hiervoor begrip te wekken richtte hij zich tot alle sprekers met een persoonlijk woord. Agressief, kantig, geestig, zijn woorden onderstrepend met dat je-bij-de-zaak-betrekking gebaar, sprak hij daar, vol van dat alles, waarvoor hij, terecht, nog eens werd geeerd. Daarna, in januari viel hij ongelukkig, door een gebroken been werd hij uitgeschakeld, en spoedig daarop, op 9 maart jl. kwam voor deze rusteloze de rust.

Johan Christiaan Kerkmeijer was een Middelburger. Nadat hij te Amsterdam op de Rijks-Normaalschool voor Tekenonderwijzers en bij Prof. C.L. Dake zijn opleiding had genoten, was hij in zijn geboortestad korte tijd werkzaam onder de opzichter der Rijksgebouwen. Toen solliciteerde hij op 21-jarige leeftijd naar de door het overlijden van H. Vorderman vacant gekomen drieledige betrekking van tekenleraar aan de H.B.S., de burgeravondschoon en de stadsteken-schoon te Hoorn.

Reeds in die eerste jaren bemoeit hij zich met, en wordt hij in zaken, die gaandeweg, meer dan zijn educatieve taak op school, zijn werkterrein en zijn betekenis later, bepalen. Vrijwel onmiddellijk na zijn komst zit hij in het Westfries Museum te tekenen; hij maakt, romantisch, schetsen naar antieke wapenen. Maar daarmee ontmoeten wij hem tevens in de al zijn levensdagen voortgezette praktijk om dingen, die door hun schoonheid, artistiek of ambachtelijk belang zijn aandacht trekken, in tekening te noteren. Ongetwijfeld scherpte hij daardoor nog zijn toch al bijzonder visueel geheugen. Welk onderdeel of ornament dan ook later bij restauraties nodig is, hij weet het in de juiste vorm uit eigen of ander werk te reproduceren.

Een jaar na zijn komst te Hoorn werd hij lid van de Commissie van toezicht op het Westfries Museum. Het is kenmerkend voor hem, dat hij op de eerste commissie-vergadering, die hij bijwoonde, de plannen ontvouwde voor de verandering van enige ramen

en aanneemt, daarvoor de tekeningen en de begroting te maken. Daar en op dat moment begint zijn werk in het museum. Aanvankelijk nog conform de inzichten van zijn oudere tijdgenoten, doch al spoedig met moderne ideeën. In 1902 bijvoorbeeld beweegt hij de commissie, na grote tegenstand, er toe enig systeem te brengen in de opstelling der voorwerpen en deze, voor zover de ruimte dat toe zou staan, volgens de stijlperiodes te groeperen. Reeds in deze jaren, wanneer hij nog geen deel uitmaakt van de commissie, die feitelijk de opstellingen verzorgt, heeft hij door een stroom van initiatieven en zijn daadwerkelijke hulp toch onmiddellijke invloed op de verbetering van de berging der voorwerpen en de restauratie der schilderijen. De "Taveerne" is zijn werk. Ondertussen verzamelt hij. Want ook hij behoort tot het geslacht, dat veel kon en moest redden. En Kerkmeijer had voor het "typische" voorwerp een fijn zintuig. In die tijd beginnen ook zijn publicaties; in 1906 over de diepmolen van 1622, wat later in "Ons Huis, Oud en Nieuw" over het museum. Wanneer hij, na de dood van A. Brouwer in 1921, secretaris van de museumcommissie wordt en als later in zijn titel van conservator de verantwoording tot uiting wordt gebracht, die hij reeds lang in feite droeg, is het Westfries Museum zijn museum.

Het eeuwige gebrek aan ruimte leidde er in 1932 toe dat het kantongerecht, tot dat jaar ook in het Staten College gevestigd, verhuisde. Met vaak zeer beperkte middelen exposeerde Kerkmeijer de vele voorwerpen in de nieuwe ruimten. Zeer veel steun ondervond hij in dit werk van zijn echtgenote, mevrouw Chr. Kerkmeijer-de Regt. In samenwerking met haar ontstonden tussen 1924 en '42 ook de nieuwe catalogi, gedrukt of althans geheel nieuw geschreven. Maar nimmer verslaptte zijn aandacht voor wat behouden moest worden. Men denke bijvoorbeeld aan de vondsten in de droogvallende Wieringermeer, waarvan hij het belang voor de Westfriesse verzameling inzag. En toen de oorlogsomstandigheden dat eisten heeft hij op voorbeeldige wijze gedaan wat voor de veiligheid van de voorwerpen gedaan kon worden.

Alleen voor het werk in het Westfries Museum zijn wij Kerkmeijer reeds grote dank verschuldigd.

Maar in die eerste vergadering van de commissie van toezicht, die Kerkmeijer bijwoonde, vinden we ook het begin van die

andere activiteit, waardoor hij van uitzonderlijke betekenis voor het behoud van de schoonheid van Hoorn is geworden. In de Commissie ontmoette de jonge Kerkmeijer een groep mannen, aan wie het behoud van onze bouwkundige monumenten zeer ter harte ging. De brand van de kerk te Schagen in 1895 was het alarmsein geweest. Er bleken geen andere foto's van te bestaan, dan die welke het museum van Victor de Stuers ten geschenke had kunnen krijgen. Dit was aanleiding geweest om een commissie in te stellen voor de verzameling van foto's en tekeningen van monumenten in Westfriesland. In dit documentatiewerk werd Kerkmeijer onmiddellijk betrokken. En van meet af aan ging zijn bijzondere belangstelling uit naar het behoud van de bouwkundige cultuurgoederen. De museumcommissie vermeldde in haar verslagen trouw gevallen van afbraak of gelukkig behoud van monumenten. Met grote belangstelling volgde Kerkmeijer de restauratie van het Westfries Museum (1908-'12) en de Waag (1912-'14) en aan beide wijdde hij artikelen in "Ons Huis, Oud en Nieuw". En als in 1916 de Nederlandsche Oudheidkundige Bond zijn jaarvergadering in Hoorn zal houden, is Kerkmeijer een goede gids, als zijn artikel "Oude monumenten van Hoorn" in het Bulletin wordt geplaatst.

En het is Kerkmeijer, die de gewekte belangstelling vruchtbaar maakt. De tijd is rijp voor de oprichting van de vereniging "Oud-Hoorn". Achter het initiatief tot oprichting van de vereniging door de commissie van het Westfries Museum en het tekengenootschap Debutade, waar hij directeur van is, staat immers in feite Kerkmeijer. Burgemeester De Jongh en de secretaris van de commissie A. Brouwer, steunen hem met al hun gezag en werkkracht. En zo ontstaat er een vereniging van burgers, die het met Kerkmeijer nodig vinden "dat maatregelen worden getroffen tot het behoud van het antieke karakter van onze stad en van hare oude gebouwen". Nu Kerkmeijer meer en meer de paladijn werd, die voor het behoud van de historische schoonheid van Hoorn op de bres stond, was het van belang, dat een vereniging van medeburgers het kader werd, waarbinnen Kerkmeijer het intermediair kon worden, waarlangs het behoud van veel stadsschoon werd georganiseerd, althans bevorderd. Hij, die vaak eenzaam in de strijd stond, had behoefte zich door anderen gedragen te weten. Maar met of zonder bijval, hij gaat voort. En zo komen de maatregelen: de monumentenverordening, de bouwplancommissie, de gemeentelijke monumentenlijst. Blazoenen op gevels worden gerestaureerd, spandraden voor het electrisch net worden verwijderd. Dan zijn er talrijke restauraties van monumenten: o.a. de Noorderkerk, de Mariatoren, laatstelijk het derde "Bossu-huisje".

"Oud-Hoorn" koopt belangrijke oude panden aan. De demping van het Nieuwland wordt bezworen. Als bezielende kracht van een restauratie-commissie, als krantenschrijver, als deskundig raadsman van de betrokken architecten, altijd is hij bezig voor het behoud van de schoonheid van de stad. Wie zal peilen, welk een "good will" zijn "Historische Schoonheid van Hoorn" (Heemschutserie 1941) heeft ingebracht! Zijn kennis en kunde werden dan ook erkend door hen, die ambtelijk met de zorg van onze monumenten van doen hadden. En ongetwijfeld is dit van groot praktisch belang voor het behoud van veel stadsschoon geweest. Trouwens, ook buiten de stad had het monument zijn aandacht. Als voorzitter van de commissie voor landelijk schoon, ingesteld door het historisch genootschap Oud-Westfriesland (waarvan hij mede-oprichter was) heeft hij ook het zijne kunnen bijdragen tot behoud van monumenten ten plattelande.

Burgemeester Canneman merkte bij zijn feest op 9 december jl. dan ook op, dat Kerkmeijer het geluk heeft gehad, zijn werk voltooid te hebben gezien: men erkent nu algemeen de hoge waarde van het historisch stadsschoon en het is vanzelfsprekend geworden, dat de overheid in de restauraties van monumenten bijdraagt. Inderdaad is dat zo, en toen Kerkmeijer bij gelegenheid van zijn 40-jarig inwonerschap van Hoorn als ridder van Oranje Nassau koninklijk werd onderscheiden en hij tot ereburger van Hoorn werd benoemd, wist hij dat land en stad hem dankbaar waren, voor wat aan schoonheid in Hoorn behouden bleef.

Er is in dit rijke leven meer geweest. Maar het zou te ver voeren ook zijn andere activiteiten voor de gemeenschap zelfs maar te memoreren. Wel is het noodzakelijk hier nog te denken aan de schilder Kerkmeijer. Zelden is in zijn werk de tekenleraar geheel ondergegaan. Zijn architectonische belangstelling en zijn zin voor het constructieve hebben dit, misschien ook in de hand gewerkt. Maar er zijn schilderijen in betrekkelijk klein formaat: paalhoofden in een stille zee bij Domburg, een vallei in Schotland - die puur kunstwerk zijn, onbelast met de activiteit, die zijn leven beheerste.

Het is een weemoedige gedachte, dat hij aan zijn streven om bestaande schoonheid in voorwerpen en in monumenten voor ons te behouden, eigen artistiek-creatieve mogelijkheden wellicht ten offer zou hebben gebracht. Mocht dit zo zijn, dan is dit een reden te meer om deze gevoelige man, voor wie de schoonheid heilig was, dankbaar te gedenken.

T.R. Mulder

ENKELE HOOGTE -(EN DIEPTE) PUNTEN UIT DE HISTORIE VAN HET KERKENARMENFONDS

Hieronder volgen een aantal opmerkingen over de geschiedenis van het Kerkenarmenfonds, een geschiedenis die zeer nauw is verweven met de Noorderkerk. Naast wat algemene gegevens over doel en werkwijze van het fonds, wil ik wat langer stil staan bij enkele belangrijke momenten uit die geschiedenis. In de eerste plaats is dat natuurlijk het ontstaan van het Kerkenarmenfonds, voorzover daar zinnige dingen over te zeggen zijn. Vervolgens is het jaar 1579 van belang, want toen kwam het beheer van de Noorderkerk in handen van de Kerkenarmenvoogden. Een zeer opwindende periode was die van 1668 tot 1672, toen het fonds zelfs enkele jaren niet heeft bestaan en de talrijke bezittingen als stadseigendom werden beschouwd. Tenslotte zal ik nog iets zeggen over de jaren 1860-1865, toen een slepend konflikt met de Hervormde gemeente uiteindelijk leidde tot het afstoten van de Noorderkerk.

Allereerst het ontstaan van het Kerkenarmenfonds dus. Velius meldt dat in het jaar 1500 de omgang van het koor der Grote Kerk gereed kwam, wat door het toenemend zielental een dringende vereiste was: op hoogtijdagen was de kerk namelijk niet groot genoeg om alle belangstellenden te herbergen. Men moest zich dan maar behelpen met een plaats op het kerkhof, wat - nog steeds, aldus Velius - gepaard ging "met groot ongemak, in regen en onweder, voornamelijk in den winter". Die uitbreiding van de kerk werd gefinancierd vooral door giften van de burgers en zonder dat er leningen behoeften te worden afgesloten. Ook op andere wijze wisten de kerkmeesters aan geld te komen. Van bepaalde landerijen, die gezamenlijk eigendom waren van de kerk en de kerkenarmen, werd in 1500 het kerkedeel aan de armenvoogden verkocht.

Aangezien eerder (bijvoorbeeld in stukken uit 1446 en 1456) steeds de kerkmeesters optraden als beheerders van de ten behoeve van de armen geschonken goederen en in een acte uit 1461 zelfs letterlijk wordt gezegd dat de kerkvoogden tevens armenvoogden waren, is het aannemelijk dat toen aan het gezamenlijk beheer een einde kwam, de kerkenarmenvoogden (van Kerkenarmenfonds werd toen nog niet gesproken) met hun werkzaamheden begonnen.

Nu hopelijk enig licht is gekomen in de duistere ontstaansperiode van het Kerkenarmenfonds, neem ik u mee naar het jaar, waarin het beheer over de Noorderkerk aan de Kerkenarmenvoogden werd opgedragen en ik moet u nu al zeggen dat het waarom van deze stap ook voor mij nog in duisternis is gehuld.

Al in augustus 1578 leverde één der voogden van de "Vrouwen-capelle", Jan Hermsz Scuytmaker, rentebrieven en obligaties in bij de burgemeesters, die een aantal maanden later - het was toen al 1579 - het beheer van de goederen der Noorderkerk provisioneel, dat is voorlopig, opdroegen aan de Kerkenarmenvoogden, niets is vaak zo definitief als voorlopig.

Het voorlopige duurde in dit geval bijna drie eeuwen en het is daarom begrijpelijk dat de Kerkenarmenvoogden, d.w.z. de voogden over de kerkenarmen, ook wel eens kerk- en armenvoogden werden genoemd. Nogmaals, het is niet te achterhalen wat de redenen van deze wijziging in de beheersvorm der Noorderkerk zijn geweest en waarom het juist de Kerkenarmenvoogden waren, die deze taak kregen toegewezen. Het is natuurlijk niet ondenkbaar dat één en ander te maken heeft met de naweeën van de hervormingsperiode in Hoorn.

We slaan bijna een eeuw over, een eeuw trouwens, waarvan bijzonder weinig archiefstukken in het archief van het Kerkenarmenfonds bewaard zijn gebleven. We komen dan terecht in de periode 1668-1672, die voor de stad Hoorn één van de meest woelige tijdperken uit haar geschiedenis was. Dat gold ook voor het Kerkenarmenfonds en aan de vraag of één en ander verband met elkaar hield, wil ik straks graag nog enige aandacht schenken. D.J. Roorda heeft in een artikel in de Bijdragen voor de Geschiedenis van Nederland in 1961, getiteld "Een zwakke stee in de Hollandse regentenaaristocratie: de Hoornse vroedschap in opspraak" ruime aandacht aan deze episode besteed. Ook in zijn proefschrift "Partij en fractie" komt hij op deze kwestie terug. Ook Merens belicht de gebeurtenissen vanuit een wat ander gezichtspunt in zijn beschrijving van het geslacht Merens, genaamd "De geschiedenis van een Westfriese regentenfamilie". Wat waren - kort samengevat - de feiten? In de Hoornse vroedschap - toendertijd bestaande uit ca. 20 personen - was een groepering, grotendeels nog niet zo lang in de vroedschap zitting hebbend, die trachtte om het oude verkiezingsreglement

*) Dit artikel is een enigszins verkorte bewerking vande door mij op 30-10-'80 in de Noorderkerk tijdens de ledenvergadering van "Oud-Hoorn" gehouden lezing.

voor de burgemeestersverkiezing ongedaan te maken en deze verkiezing geheel aan de vroedschap te trekken. Tot dan was bij deze verkiezing de gegoede burgerij, de zgn. boongangers, ook betrokken. De aanvoerders van deze groep waren enkele hebzuchtige en - op de keper beschouwd - gewetenloze lieden: Jacob Claasz Sijms, Lucas van Neck en Reynier Langewagen waren wel de bekendste onder hen. Bij de wetsverzetting in 1672 door Willem III moesten zij allen dan ook het veld ruimen. Wetsverzetting wil in dit verband zeggen dat een deel van de regering werd vervangen door voor Willem III meer betrouwbare personen. Zij verloren dus hun plaatsen in de vroedschap en tegen twee van hen - Jacob Sijms en Reynier Langewagen - werden processen gevoerd wegens gebleken financiële malversaties. De praktijken van eerstgenoemde, vooral in zijn functie als bewindhebber van de Kamer Hoorn der O.I.C. waren al in 1670 aan het licht gekomen, waarbij Lucas van Neck, Reynier Langewagen en Meyndert Sonck als medeplichtigen konden worden beschouwd. Er was met obligaties geknoeid, hetzelfde gold voor de voorraden specerijen en voor de Compagnie aangekocht hout verdween naar Sijms' landhuis in de Beemster. Hij werd in augustus 1671 onverwachts door de schout van Amsterdam gearresteerd, mogelijk was deze belust op een aandeel in een eventueel op te leggen boete. Uiteraard ontspoon zich tussen Hoorn en Amsterdam een competentiegeschil over de vraag, wie Sijms zou moeten berechten. Uiteindelijk vond men elkaar in het compromis dat hij terecht zou staan voor de Hoge Raad. Eerst eind november droeg Amsterdam de gevangene aan dit college over, maar hij werd - het is niet geheel duidelijk waarom - voorlopig vrijgelaten. De veroordeling van Sijms vond plaats op 30 juni 1673; hij mocht zijn leven lang geen overheidsfunctie meer bekleden en diende een boete van f 10.000,-- te betalen.

SENTENTIE

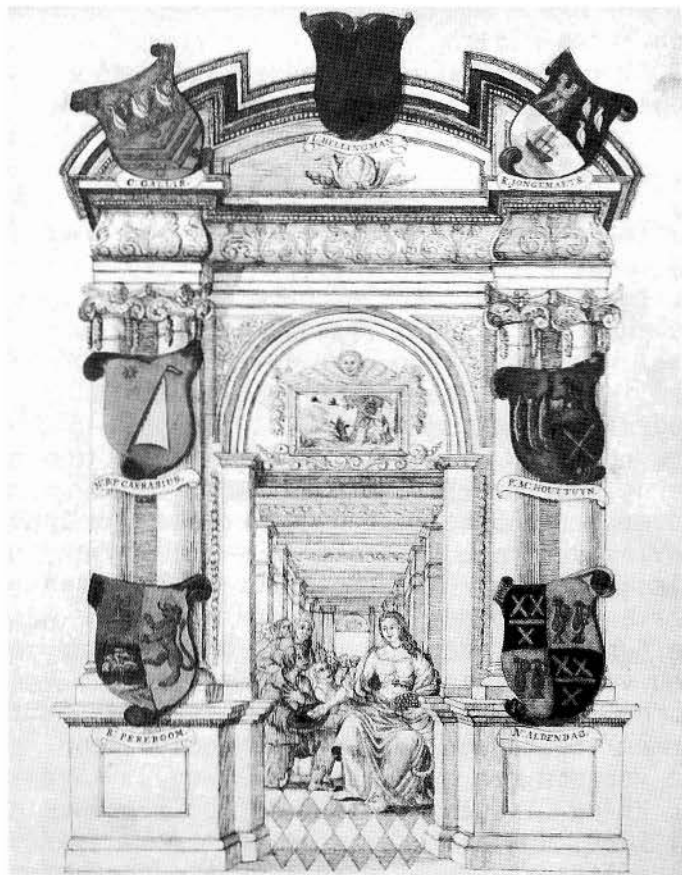
By den

Hoogen Rade over Hollandt ende
West-vrieſlandt, gewefen tot laſte van

JACOB SYMS,

Out-Burgemeester der Stadt Hoorn,
en Bewinthebber van de Ooft-Indiſche Com-
pagnie ter Camere aldaer.

Gepronuncieert den 30 Juny 1673.

Bij dit alles liet de burgerij zich lang niet onbetuigd en zoals te begrijpen valt waren hun activiteiten tegen de regenten gericht en dus nogal Oranjegezind. Toen Sijms in Hoorn terugkeerde, kreeg hij het dan ook zwaar te verduren en in dezelfde tijd verschenen er ook verschillende pamfletten en schotschriften. Iets later was vooral Reynier Langewagen het doelwit van de aanvallen der burgerij - zijn huis werd zelfs tweemaal door burger aangeval- len - en dit alles niet ten onrechte. Zowel als medebewindhebber van de O.I.C. als in zijn functie van ontvanger van de gemenelandsmiddelen had hij zich aan ernstige financiële corruptie schuldig gemaakt, waarbij ook de stadskas in het geding was. Eind 1672 vluchtte hij per nachtschuit naar Amsterdam met medenemen van een groot aantal waardepapieren. In de loop van 1674 werd hij toch, ver- moedelijk te Hoorn, gearresteerd, en tijdens het voorarrest overleed hij in 1675 in de gevangenis.

Feijke Rijp heeft van hem in zijn kroniek van Hoorn min of meer een martelaar ge- maakt, bijna op even grote hoogte als de gebr. De Witt. Ten onrechte echter. Hoewel, zoals Roorda in zijn al eerder ge- noemde artikel opmerkt, de Hollandse regenten in die tijd in het algemeen kon- den worden beschouwd als een gezonde en levenskrachtige aristocratie, waar cor- rupte praktijken op grote schaal zelden voorkwamen, maakte Hoorn daarop in de genoemde jaren een ongunstige uitzondering. De lovende woorden van Feijke Rijp aan het adres van Reynier Langewagen worden

echter verklaarbaar, als we weten dat hij op 21 februari 1693 in ondertrouw was gegaan met Geertruij Langewagen, de op 1 september 1666 gedoopte dochter van Reynier!

Wat heeft de tijdelijke opheffing van het Kerkenarmenfonds in de jaren 1668-1672 nu te maken met de hierboven genoemde gebeurtenissen, die ik nog maar heel globaal heb geschetst. Voor geïnteresseerden kan ik echter het artikel van professor Roorda van harte aanbevelen.

Terug naar het Kerkenarmenfonds. Op 12 november 1668 besloot de vroedschap om op advies van de burgemeesters en een commissie uit haar midden om het college van Kerkenarmenvoogden per Pasen 1669 op te heffen. Het onderhoud van de Noorderkerk zou voor rekening van de kerkmeesters komen, de taken op het terrein van de armenzorg zouden worden overgenomen door de voogden der huizittende armen. Op 29 en 31 december 1668 en op 26 januari 1669, dus nog voor de eigenlijke opheffing, verkochten de regerende heren van de kerkearmelanden 85 morgen en 125 roede; de totale ontvangsten aan kooppenningen bedroegen meer dan f 100.000,--. Als men dan weet dat Reynier Langewagen en Lucas van Neck dat jaar twee van de vier burgemeesterszetels bezetten, dan lijkt het erop dat de anonieme pamfletschrijver, die in 1672 vermeldde dat de heren zich ook schuldig hadden gemaakt aan diefstal van godshuizen wel eens dicht bij de waarheid was.

Hoe valt zo iets echter te bewijzen? De thesauriersrekeningen uit die jaren zijn niet bewaard gebleven. Het is niet onmogelijk dat ook de thesaurier, de beheerder van de stedelijke financiën dus, een rol in het geheel heeft gespeeld. Roorda komt in ieder geval tot de conclusie dat het beheer van de stadskas niet in orde was. De grote schuldenlast van Hoorn was uiteraard ook een gevolg van de enorme bedragen, die voor de landsverdediging benodigd waren, terwijl ook de aanleg van de straatweg Hoorn-Enkhuizen een flinke aanslag deed op Hoorn's stadsfinanciën. In de burgemeestersrekeningen over de jaren 1668 en 1669 vond ik talloze bedragen van f 6.000,-- vermeld, die door de burgemeesters uit handen van de thesaurier waren ontvangen en bestemd waren voor de financiering van die straatweg. Aangezien - zoals vermeld - de thesauriersrekeningen zelf ontbreken, is niet meer na te gaan waar deze sommen vandaan kwamen. De thesaurier zelf, Paulus Lambertsz Wijnkoop, werd eind 1674 - hij was toen trouwens al niet meer in functie - op Texel gearresteerd en een aantal weken voor verhoor vastgehouden. Op zijn verzoek

werd hij op 9 januari 1675 echter al weer vrijgelaten en vermoedelijk is hij daarna naar Oost-Indië vertrokken, wat ook de reden van zijn eerdere aanwezigheid op Texel was. Ook Wijnkoop behoorde tot het stadsregentendom, hij was getrouwd met Jannetje Hinlopen, wiens broer Otto een schoonzoon was van de bekende Hoornse pensionaris Nanning Kaiser.

Op 15 november 1672, enkele maanden na de wetsverzetting door Willem III, werd een commissie uit de vroedschap benoemd, die moest nagaan hoe de goederen der kerkenarmen, nadat ze dus geruime tijd onder de goederen der stad waren getrokken, weer daarvan konden worden gescheiden en hoe zij het best konden worden gebruikt en beheerd. Men besloot om gebruik en beheer op de oude voet voort te zetten en benoemde daartoe een ruime week later weer enkele kerkenarmenvoogden. Deze stelden wel pogingen in het werk om de f 100.000,-- terug te krijgen, maar tevergeefs. Jammer genoeg is de zaak verjaard, want anders zou het Kerkenarmenfonds dit bedrag met samengestelde interest van de stad Hoorn op kunnen eisen en als dat bedrag dan voor de Noorderkerk zou worden bestemd, waren de problemen van de huidige restauratie-commissie opgelost.

Nu trad er gelukkig voor het Kerkenarmenfonds een rustige periode aan. Zelfs de in andere opzichten zo roerige Bataafs-Franse periode betekende voor het Kerkenarmenfonds weinig verandering, niet in het minst door het feit dat de voogden aan pogingen daartoe nauwelijks wensten mee te werken. Toch werd in deze tijd al de kiem gelegd van een meningsverschil, dat pas zo'n zestig jaar later tot een oplossing zou komen. Was het beheer over de goederen der Hervormde Kerk vóór 1798 in handen van kerkmeesters, die als semi-overheidsfunktionarissen konden worden beschouwd, daarna was er op dat terrein geen overheidstaak meer en moest ieder kerkgenootschap zijn eigen boontjes doppen.

Voor de Hervormde Gemeente werd dat een taak voor de Commissarissen over de financiële aangelegenheden en eigendommen; korthedshalve zal ik het verder over kerkvoogden hebben.

Deze kerkvoogden waren van mening dat hen het beheer over alle Hervormde kerken in Hoorn, dus ook de Noorderkerk, was opgedragen en zij meenden dan ook recht te kunnen doen gelden op een deel der bezittingen van het Kerkenarmenfonds. Om toezicht te houden op een goed beheer van die kerk waren zij trouwens met twee personen in het bestuur van het fonds vertegenwoordigd.

Aangezien het gemeentebestuur het toezicht houdende college was over het Ker-

kenarmenfonds, werden desbetreffende verzoeken door de kerkvoogden ook steeds aan het gemeentebestuur gericht.

Al in 1836 besteedde een commissie uit de raad aandacht aan deze kwestie en zij kwam tot de konklusie dat alleen herziening der reglementen een mogelijke oplossing zou kunnen bieden. De commissie kreeg opdracht om deze zaak verder met de kerkvoogden uit te werken. Hiervan is blijkbaar niets gekomen; pas in 1849 werd de zaak weer nieuw leven ingeblazen. Opnieuw werd een commissie van drie leden benoemd; van de oude commissie was één lid inmiddels overleden en één lid vertrokken. Alleen de bekende Pieter Opperdoes Alewijn had in beide commissies zitting. Er werd een gemengde commissie gevormd, waarin naast de drie leden van de raadscommissie ook drie kerkvoogden en drie kerkenarmenvoogden zitting hadden. De medewerking van de kerkenarmenvoogden bleek nu - in tegenstelling tot in 1836 - niet groot te zijn; zij weigerden althans inzage in hun archief. De gemeenteraad besloot hen tot medewerking in deze te verzoeken en desnoods te gelasten, maar concreet heeft dat toch niets opgeleverd. Het geduld van de kerkvoogden der hervormde gemeente raakte nu toch blijkbaar uitgeput; in 1859 spanden zij een rechtsgeding aan en eisten van de gemeente Hoorn als uiteindelijke beheerder over de goederen van het Kerkenarmenfonds overgave van de Noorderkerk en alle daartoe behorende goederen en verdeling van de onder het fonds berustende kapitalen. Bij vonnis van de Arrondissementsrechtbank van 21 januari 1863 werden de kerkvoogden echter niet ontvankelijk verklaard in hun eis, waarop zij in hoger beroep

gingen bij het Provinciaal Gerechtshof in Amsterdam. De kerkeraad der Hervormde Gemeente deed toen via een speciale daartoe in het leven geroepen commissie een bemiddelingspoging, teneinde het hoogopgelopen geschil, dat ongetwijfeld veel deining heeft gegeven en ook aan allerlei persoonlijke verhoudingen geen goed zal hebben gedaan, te beslechten. Daarop werd er door de gemeenteraad, door de kerkvoogdij en door de kerkenarmenvoogden geruime tijd intensief naar een oplossing gezocht en met succes. Op 12 december 1865 verschenen voor de Hoornse notaris Meinardus Reinerus Lippits een aantal notabele ingezetenen van Hoorn om het akkoord vast te laten leggen: aan de ene kant burgemeester De Vicq en zijn beide wethouders Faber en Kroon namens de gemeente Hoorn, aan de andere kant de vijf commissarissen over de financiële aangelegenheden en eigendommen der Hervormde Gemeente: Dirk van Akerlaken, president van de Hoornse rechtbank, Lucas Stokbroo, heer van Hoogen Aartswoud, Lodewijk Vermande, boekdrukker en boekhandelaar, gemeentesekretaris Bast en als laatste notaris Boldingh.

Kort samengevat kwam de inhoud van de overeenkomst hierop neer, dat de Hervormde Gemeente de Noorderkerk met alles wat daarbij hoort in eigendom verkreeg; voor het onderhoud daarvan werd nog een bedrag van f 42.400,-- uit de bezittingen van het Kerkenarmenfonds aan de Hervormde Gemeente overgedragen.

Dit betekende het einde van een langdurig en vervelend konflikt; het was tevens het einde van de direkte relatie tussen Kerkenarmenfonds en Noorderkerk.

P. Boon

*„Welaan! voldoen wij nu aan d'inspraak onzer pligten,
Laat ons dankbren geest en met een blij gemoed,
Eene hartelijke wens aan Hoorns Burgers richten,
En hem ga het altoos wel, die wel aan Hoorn doet.”*

NIEUWJAARSWENS DER HOORNSE TORENWACHTERS UIT HET JAAR 1840

Dat is het motto van het onlangs verschenen cultuur-historische fotoboek

Toen Hoorn nog Oud-Hoorn was...

*Beelden uit een verklonken verleden
(1800-1950)*

Samengesteld en geschreven door
W. A. Braasem en H. O. J. de Ruyter de Wildt

Deze 248 pagina's tellende prachttuitgave met een formaat van 21 x 30 cm omvat een unieke verzameling van 225 foto's, alsmede 60 lijnillustraties van Hoorn en omstreken (Schellinkhout, Blokker, Zwaag en Scharwoude). Een kloek boek dat zich buitengewoon leent om als geschenk dienst te doen bij jubilea, verjaardagen en andere feest- resp. hoogtijdagen. Een boek om heel blij mee te zijn en te blijven. Kortom een waarlijk rijk bezit.

U kunt dit zo boeiend geschreven en rijk geïllustreerde boekwerk kopen – de prijs bedraagt f 75,- bij de boekhandelaar in uw omgeving of rechtstreeks bestellen bij:

UITGEVERIJ EDECEA
Postbus 7, 1620 AA Hoorn
(Italiaanse Zeedijk 16A, telefoon 02290 - 1 26 25)